

SIVISTYKSELLISEN MERKITYKSEN ILMENEMINEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEISSA

Saila Tolppanen

**Opinnäytetyö
YLEMPI AMK-TUTKINTO**

Tammikuu 2009

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Tekijä(t) Tolppanen Saila	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 67	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi SIVISTYKSELLISEN MERKITYKSEN ILMENEMINEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEISSA		
Koulutusohjelma Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma, ylempi AMK		
Työn ohjaaja Kilpiäinen Seppo ja Mertanen Enni		
Toimeksiantaja(t) Kokkolan ammattiopisto		
Tiivistelmä <p>Tutkimuksen tavoitteena oli opetussuunnitelman kehittäminen. Tarkoituksena oli selvittää ammattisivistys käsitteenä ja sivistyksellisen sisällön esiintyminen matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla suurtaloukokin koulutuksen opetussuunnitelman ja työssä oppimisen suunnitelman perusteissa. Yhdeksi ydintemäksi nousi kasvatusta. Tutkijoilla on erilaisia käsityksiä tutkimistaan asioista riippuen siitä, millaisen näkökulman he tutkittavaan kohteeseen valitsevat. Tätä kautta tarkentui lähestymistapa aiheeseen. Tutkimus on filosofinen laadullinen tutkimus. Tutkimusongelmaa selvitetään ontologian perustelemena. Ontologia eli oppi olevaisesta on filosofian osa-alue, jossa pohditaan, millainen todellisuus perimmiltään on. Ontologia esittää kysymyksiä todellisuudesta ja siitä, mikä on todellista.</p> <p>Tutkittavalle tekstille esitettiin kysymyksiä sivistyksen näkökulmasta. Aluksi määriteltiin ja etsittiin aineistosta sanat, jotka liitetään sivistyksen ytimeen. Sen jälkeen aineistosta etsittiin ne kohdat, joissa ontologiseen tarkasteluun perustuen tulkintani mukaan oli sivistyksellinen viittaus ja jotka nousivat esille ammattisivistyksen käsitteen kautta.</p> <p>Aineistona oli käytössä oleva opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet, catering-alan perustutkinto. Tutkimus tehtiin pääasiassa kesän ja syksyn 2008 aikana. Tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää uusien opetussuunnitelmien laadittaessa siten, että sivistyksellinen painoarvo opetuksessa huomioidaan entistä paremmin ja epäeettiseksi tulkittu sisältö muotoillaan kestäväällä tavalla. Tutkimus antaa kehittämissivihjeitä opetussuunnitelmien perusteiden muuttamiseen siten, että eettisyys, esteettisyys, työmoraali ja työn laatu kehittyvät ja kasvavalle mahdollistuu hyvä elämä.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena syntyi käsitys siitä miten ja kuinka suuressa määrin opetussuunnitelman perusteissa on sivistyksellistä ainesta. Ymmärrys kasvattamisen merkityksestä sivistyksen ja ammattisivistyksen sekä hyvän elämän saavuttamisessa sisäistyi selvitystyössä oheistuotteena.</p>		
Avainsanat (asiasanat) sivistys, ammattisivistys, kasvatusta, ontologia		
Muut tiedot Liitteenä tutkimusaineistoa 22 sivua		

Date 15.01.2009

Author(s) Tolppanen Saila	Type of Publication Master Thesis	
	Pages 67	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title MEANING OF THE CULTURE IN THE NATIONAL CORE CURRICULUM		
Degree Programme Master of Hospitality Management		
Tutor(s) Kilpiäinen Seppo and Mertanen Enni		
Assigned by Vocational Institution of Kokkola		
Abstract <p>The aim of the thesis was to improve the national core curriculum. The objective of the thesis was to study the concept of professional culture, and to define the presence of cultural content in the national core curriculum and in the plan of on-the job learning of Tourism, Catering and Domestic Services of Institutional Catering Cook. In the initial phase the author studied literal source materials in order to find out the meaning of the concepts of culture and professional culture. Through these meanings the concept of the education emerged to be one of the main themes of the thesis. Researchers have different ideas of their research subjects depending on their points of view. From this standpoint the approach of the study became more precise. The method used in the study is philosophical as well as qualitative. The research problem was identified with ontological approach. Ontology, e.g. a study of the nature of existence, is a subdivision of philosophy that studies the question of the reality as it is. Ontology presents questions on the reality. The author searched the source material to find if there was any cultural content and to find out all the definitions that could be connected with the concept of culture. Afterwards the author defined and explained the conceptions that occurred in the source material and that refer to professional culture.</p> <p>The national core curriculum and the requirements of competence-based qualification in the field of Vocational Qualification in Catering were used as the source material. The study was conducted mainly in the summer and autumn of 2008. The author wishes that the results of the study could be used in the future when new national core curriculums are prepared. From this point of view the author wishes that one becomes more aware of the cultural content used in education and, furthermore, removes all the unethical content from the national core curriculums. The thesis will provide references for planning national core curriculums in the future. Especially there should be a larger extent of ethical, aesthetical and work ethical content in the national core curriculums. The improved level in these contents will form a foundation for a better life for the youngsters.</p> <p>The main result of the study is to show how large an extent of cultural material there is in national core curriculums. Furthermore, as a by-product of the study the comprehension of cultural meaning and professional education offer tools for a better life.</p>		
Keywords culture, professional culture, education, ontology		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 AMMATTISIVISTYS JA ONTOLOGIA	3
2 TIEDON LÄHTEILLE	4
2.1 Sivistys	4
2.2 Ammattikasvatusfilosofia -käsitteiden avaamista.....	7
2.3 Ammattisivistys, tietoa ja taitoa	8
2.4 Ristiriitaisten käsitteiden kenttä	12
3 AMMATTISIVISTYKSEN ULOTTUVUUDET	15
3.1 Estetiikka.....	15
3.2 Ammattien estetiikka.....	17
3.3 Esteettinen ammattikasvatus	19
3.4 Etiikka	20
3.5 Ammattietiikka.....	21
3.6 Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa	22
4 OPETTAMINEN JA OHJAAMINEN AMMATTISIVISTYKSEN NÄKÖKULMASTA	23
4.1 Kasvatusperustan muutos – erityissivistys.....	25
4.2 Sivistys ja pedagogiikka.....	26
5 ONTOLOGIA JA EPISTEMOLOGIA	27
5.1 Ammattisivistyksen ontologia ammattikasvatuksessa	28
5.2 Ontologia, epistemologia ja tutkimusongelma.....	30
6 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA KEINOT	32
7 SIVISTYSTÄ VÄHÄN	32
7.1 Sanat sivistys-käsitteen ytimestä.....	33
7.2 Asiayhteys, jossa sivistystä ilmaistaan.....	35
7.3 Maininnat sivistyksestä sisällöissä	35
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	42
LÄHTEET	47
LIITTEET	50
Liite 1. Sivistyksellisen sisällön etsintä ontologisen tarkastelun perustelevana.....	50
Liite 2. Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet. Ammatilliset perustutkinnot.....	67

KUVIOT

KUVIO 1. Ammattisivistys suhteessa tietoon ja taitoon.....	9
KUVIO 2. Ammattisivistyksen osatekijät Tuomisen ja Wihersaaren mukaan	10
KUVIO 3. Ammattisivistyksen osatekijät Kilpiäisen mukaan.....	11
KUVIO 4. Hiljainen tieto Koivusen mukaan	14
KUVIO 5. Esteettisen elämyksen syntymisen edellytykset Anttilan mukaan	17
KUVIO 6. Collingwoodilaisen “aidon tosi ammattilaisen” elementit	19
KUVIO 7. Sivistys-viittausten jakauma aineistossa	34
KUVIO 8. Sivistys-viittausten vertailu aineistossa.....	34
KUVIO 9. Sivistys-viittausten lukumäärällinen esiintyvyys aineistossa	37
KUVIO 10. Sivistys-viittausten jakauma / ops ja tops.....	38
KUVIO 11. Kaikki sivistysmaininnat / yhden sivun teksti.....	41

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Maininnat sivistyksestä keskeisissä sisällöissä / arvioinnissa.....	36
TAULUKKO 2. Maininnat sivistyksestä ohjeissa ja tavoitteissa	39
TAULUKKO 3. Ei sivistysmainintoja tavoitteissa	40

1 AMMATTISIVISTYS JA ONTOLOGIA

Ammattisivistys on käsite, jonka sisällöllinen merkitys on opettajakunnalle ja muille kasvattajille epäselvä. Kun esitin kysymyksen, mitä tarkoittaa ammattisivistys eri alojen opettajille ammattiopistossa, sain vastaani ihmettelyä. Keksin kuningasajatuksen. Asiaan kuin asiaan saa vastauksen internetistä. Hakusanalla avautui tuolloin kolme artikkelia, joissa oli maininta ammattisivistyksestä ja artikkelit luettuani totesin ne pääosin hienosteluksi. Kirjoittajat eivät, Helakorpea lukuun ottamatta, olleet pohtineet mitä ammattisivistys tarkoittaa.

Ammatillisen koulutuksen arvoperusta on määritelty ja sen keskiössä on ammattisivistys. Ammattisivistys-käsitettä on filosofisesti tutkittu pääasiassa tekniikan alojen ja ontologian näkökulmasta. Ontologia tutkii tosi olevaista. Ontologian tutkiminen on erityisesti filosofien tehtävä, ja kyse on olemisen ja eri olemistapojen yleisten perusteiden selvittämisestä. Tietoa todellisesta olevaisesta voi saada filosofian avulla, ajattelemalla. Ammattisivistys-käsite on jäsentymätön ja horjuva, eikä sitä ja sen merkitystä ole matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla aikaisemmin tutkittu. Teoreettisessa taustassa tuon esille miten eri tutkijat ovat aihetta käsitelleet ja millaisia erilaisia näkökulmia heillä ammattisivistys-käsitteeseen liittyy.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ammattisivistyksen ontologiaa ja perinteisten sivistyskäsitteiden käyttöä omalla koulutusallani, sillä koulutan keskiasteen opiskelijoita, pääasiassa suurtalouskokeja.

Menetelmänä on laadullinen teema-analyysi siitä, millä tavalla sivistys ja ammattisivistys ilmenevät suurtalouskokin koulutuksen opetussuunnitelmien perusteissa sekä kansallisessa näyttöaineistossa. Tutkimusote on induktiivinen eli se päättyy yksityisistä havainnoista yleisiin merkityksiin. Tavoitteena on myös tätä kautta kehittää uutta teoriaa sivistyksen määrittelyyn.

Erottelin tekstistä aluksi sivistys-käsitteet ja sen jälkeen erottelin sekä merkitsin ja luokittelin ontologisen tarkastelun perusteella asiayhteyksissä ilmaistun

sivistysosaamisen. Laadin löydöksistä taulukot ja kuviot, joiden avulla tiivistin tiedon, tulkitsin tulokset ja pääsin tekemään johtopäätökset.

Keskeiset käsitteet tässä työssä ovat sivistys, ammattisivistys, kasvatusta ja ontologia. Sivistys siitä syystä, että siihen perustuu hyvä ihmisen elämä. Ammattisivistys siksi, että se on keskeinen tutkimuskohde. Kasvatusta siksi, että ilman kasvatusta ei ole sivistystä eikä ammattisivistystä. Ontologia siksi, että se tutkii tosiolevaista, tässä tapauksessa ammattisivistystä käsitteenä.

Tutkimuskohdetta valitessani en tiennyt, kuinka pitkän tien takana asian selviäminen on. Olin päättänyt astua filosofian maailmaan, pohtijoiden ja hämmästelijöiden kentälle etsimään aina vain uusia kysymyksiä.

2 TIEDON LÄHTEILLE

Teoreettinen katsaus sivistyksestä nousee sivistyskirjallisuuden näkökulmasta. Tiedon lähteille pääsee selvittämällä, mitä ovat sivistys, ammattisivistys, kasvatusta ja mitä on ontologia. Etsin käsiini teoksia, joista seuraavassa tiivistelmät siitä, miten eri tekijät ovat aihetta käsitelleet.

2.1 Sivistys

Kilpiäinen (2008) arvostaa Salosen ja Kaupin käsityksiä sivistyksestä. Salonen (2007) pohtiessaan ihmisen sivistystä toteaa, että sivistys ei ole mallien ja sääntöjen sokeaa noudattamista. Hänen mukaansa ihminen voi sivistyä mitä erilaisimpien toimintojen, kuten esimerkiksi taiteen, uskonnon tai hyväksi tarkoitetun sosiaalisen toiminnan kautta. (Salonen 2007, 9.) Kauppi (1989) hahmottaa sivistyksen olevan päättymätön prosessi. Jotta sivistys olisi mahdollista, kasvatuksen tulee suunnata voimansa siten, että ihmisestä kehittyisi kulttuuri-ihminen. Sivistys on piirre tai ominaisuus, joka on seurausta yksilön tai yhteisön kehittymisestä vuorovaikutteisessa toiminnassa. Sosiaalisen ja henkisen yhteiskunnan kehittämisessä sivilisaatio ja sivistys käyvät

yhteistä taivalta. (Kauppi 1989, 24.) Wilenius määrittelee ihmisen sivistysominaisuudet, jotka ovat totuudellisuus, esteettisyys ja eettisyys (Friman, Lampinen, Nummela & Volanen 2008, 80). Turusen (1988) mukaan sivistys palautuu olennaisesti kansansivistyksen käsitteeseen, jossa kasvavalle nuorisolle annettiin mahdollisuus systemaattisen opetuksen avulla päästä kiinni muuhunkin virikeympäristöön kuin mitä pelkästään luonnollisessa kasvuympäristössä oli tarjolla. Sivistyksen olennainen ilmenemismuoto oli yhteinen kulttuuri, johon yhteistä suomen kieltä käyttävät ihmiset kykenivät samaistumaan. (Turunen K.E. 1988, 103 -105.)

Sivistys tarkoittaa kasvatuksen kautta omaksuttua tietoa ja henkistä kehittyneisyyttä, sivistyneisyyttä. Puhutaan opillisesta tai muodollisesta sivistyksestä, humanistisesta ja luonnontieteellisestä sivistyksestä, yleissivistyksestä tai akateemisesta sivistyksestä, sekä toisaalta ihmisen sisäisestä kehittyneisyydestä ja kypsyydestä. Tätä pidetään ”sydämen sivistyksenä” tai viisautena. Sivistyksen sisällöstä on erilaisia käsityksiä. Sana sivistys voi tarkoittaa myös korkeakulttuuria, sivilisaatiota. Sana sivistys tulee latinankielen sanasta civilis, joka on adjektiivimuoto sanasta civis. Civilis tarkoittaa kansalaista tai kaupunkilaista, joka elää kaupunkinsa sääntöjen mukaan. (Iso Tietosanakirja 1996, 403.)

Snellman (1844) totesi , että “eihän mikään kansakunta voi yksistään omassa keskuudessaan luoda sivistystään: kansakunta muodostuu kokonaiseksi vasta vuorovaikutuksessa toisten kansakuntien kanssa, ja suhteessa niihin sen sivistys saa määrätyn muodon.” Hän totesi koulupuheessaan nuorison vanhemmille: “Mikä istutettiin lapsen pieneen sieluun, sitä ei hävitetä. Et siis vaikuttanut ainoastaan lapseesi, rakastava isä, hellä äiti! – Vaikutit ihmiskuntaan.” Snellman korosti vapaata sivistystä. Hänen mukaansa minkään ajan senhetkiset tarpeet tai vaateet eivät saa uhata perinteistä, vuosisataista yliopistoa ja sen toimintamalleja. Kansakunnan sivistyksen tason kohottaminen ja laaja-alaistaminen oli Snellmanin arvomaailmassa kaikkia muita tavoitteita tärkeämpi päämäärä. Snellmanin aikana sivistys oli synonyymi lukeneisuudelle ja oppineisuudelle. (Snellman 1844, 270.) Nykyisin sivistys on yhä enemmän laajojen kokonaisuuksien hallintaa, innovaatioihin kykenevyyttä, sosiaalista kyvykkyyttä, sydämen sivistystä. Tässä laajemmassa merkityksessä meillä on syytä huoleen kansakunnan sivistyksen suhteen. Sivistys on saanut väistyä kylmän lukeneisuuden tieltä. Laaja yleissivistys ja sydämen sivistys ovat käyneet harvinaisiksi.

Sivistys ei ole vain uutta ja muuttuvaa. Sen vaaliminen on nykyään yhä useammin myös säilyttämistä, sitä, että estetään jotakin sivistyksellisesti tärkeää tuhoutumasta. Sivistys ei ole vain korkea päämäärä eikä vain määrällistä edistymistä, esimerkiksi koulutuksen lisäämistä. Sivistyksellä on oltava myös sisältö. (Ojanen 2005, 29.)

Hyvyys, totuus ja kauneus ovat kaikki käsitteitä, joihin yleensä liitetään voimakkaasti tavoitteellisuus ja nimenomaan ihanteellisuus. Monen mielestä ne ovat nimenomaan ihanteita, kauniita haaveita, eivätkä ne siksi ole varsinaisesti totta. Niitä voidaan pitää myös arvoina, ja arvoja taas pidetään eri asiana kuin tosiasioita, kirjoittaa Ojanen. Hänen mielestään mainitut käsitteet ovat yhdessä perusta, jonka vuoksi meillä ylipäänsä on ja voi olla sellainenkin asia kuin arvot. Ne ovat siis kaikkien arvojen mahdollistaja. (Ojanen 2005, 87.) J. V. Snellmanilla oli jokseenkin selvä näkemys omasta aikakaudestaan. Snellmanin mukaan kansainvälisyys ei tarkoita omasta kulttuurista luopumista. Kansainvälisyys sinänsä on tyhjä sana. Täytyy olla olemassa ne kansat, erilaiset kansalliset kulttuurit, joiden "välissä" kohtaaminen tapahtuu. Suomalainen kulttuuri oli se, jonka varaan myös Suomen valtio ja sen itsenäisyys rakennettiin. (Ojanen 2005, 120 -121.)

Hyvyys ja totuus yhteisöllisyyden syntymisessä ovat avainasemassa. Yhteisöllisyyden syntyminen ja säilyttäminen vaativat yhteisön jäsenten jatkuvaa työskentelyä. Työyhteisössä on myös jännitteitä ja ristiriitoja ja niiden vuoksi työstä selviäminen edellyttää neuvottelua, luovimista ja konfliktien sietämistä, siis jatkuvaa sen huolehtimista, että työn tekemisen mahdollisuudet pysyvät yllä ja tavoitteet saavutetaan. (Murtonen, Tynjälä & Välimaa 2004,134.) Tilanteiden sosiaalisuus ja yhteisen ymmärryksen saavuttamiseksi tehty työ on merkittävä työn tavoitteisiin pääsemisen ja työssä oppimisen edellytys. Yhteisöllisyyden ylläpitämisessä on tärkeää se, millä tavalla työssä esimerkiksi toisista työntekijöistä ja työstä yleensä puhutaan. (Murtonen ym. 2004, 135.) Työkokemuksesta oppiminen edellyttää tiedon ja taitojen kehittämistä vuorovaikutuksessa kokeneempien kanssa. Hiljaisen tiedon siirtämien tapahtuu yhteistyössä työyhteisön jäsenten kesken. Työpaikan toiminnallisiin yhteisöihin osallistuminen onkin avain työkokemuksen täydempään hyödyntämiseen. (Murtonen ym. 2004, 216 - 217.)

Schwanitzin (2003) mukaan tie sivistykseen kulkee kielen kautta. Kieli kehittyy yhteisön sisällä, ja sen merkitykset ovat yhteisöllisesti sovittuja. Kielen, myös

ammattisivistyksen kielen, on tultava yhtä tutuksi kuin oma koti. Schwanitz puhuu kielen talosta ja mainitsee, että kaikkia kielitalon huoneita ei tarvitse käyttää koko ajan. Talon asukkaalla täytyy kuitenkin olla pääsy kaikkiin kielen huoneisiin ja kerroksiin; niissä täytyy osata kulkea rutinoituneesti ja taitavasti, siis vaikka unissaan. Jokaista tilaisuutta ja aluetta varten on oma tyyllilajinsa ja omalla sanastolla varustettu kielensä. Jos sopiva kieli, esimerkiksi ammattikieli, on omien taitojen ulottumattomissa, on henkilö suljettu joidenkin yhteiskunnan osa-alueiden tai ammatin osa-alueiden ulkopuolelle. Jos hän puolestaan asuu kielen talossa, on hänellä pääsy kaikille alueille. Schwanitz toteaa, että kielellisesti rajoittunut on rajoittunut myös sosiaalisesti. (Schwanitz 2003, 251.)

2.2 Ammattikasvatusfilosofiaa -käsitteiden avaamista

Antiikin ajan filosofit tulkitsivat sivistystä käsitteenä eri tavoin. Kilpiäinen (2008) selvittää käsitteen sen ajan tulkinnallisia eroja. Paideia tarkoittaa sivistystä, sivistämistä sekä kasvatusta. Paideia ei kuitenkaan sisältänyt ammattisivistystä, koska konkreettinen tekeminen piti erottaa ajattelusta ja ihmettelystä. Vapaan kansalaisen eli miehen ei sopinut tehdä työtä, vaan filosofoida ja kehittää itseään sillä saralla. Konkreettinen työ tarkoitti enemmänkin alistussuhteessa olemista. Latinan kielessä työssä tarvittavia ammattisivistykseen kuuluvia tietoja ja taitoja alettiin kutsua sanoilla artes serviles, jossa servileksen kantasana on servus; orja. Paideia ei suuntautunut sellaiseen toimintaan, jossa tavoiteltiin käytännön hyötyä. Käytännön hyöty tai käytännöllinen ammatti ei sen ajan käsityksen ja ihanteiden mukaan kehittänyt vapaan kansalaisen elämää. Roomalaiset taas eivät pitäneet kreikkalaisen sivistyksen, Paideian, pehmeystä, koska se heikensi sotilaalliseen toimintaan liittyviä perinteitä sekä Rooman imperiumin merkitystä. He olisivat halunneet yhdistää kreikkalaiseen Paideiaan roomalaisen bonae artes, hyvät taidot -ulottuvuuden. (Kilpiäinen 2008, 80.)

Tuominen ja Wihersaari (2006, 26) mainitsevat Helakorven toistuvasti korostaneen eri yhteyksissä filosofian tarvetta ammattikasvatuksessa. Helakorpi korostaa myös erityisen ammattikorkeakoulupedagogiikan ja filosofisen perustan pohtimisen tärkeyttä. Filosofia on viisauden rakastamista, totuuden etsimistä ja kysymysten tekemistä.

Suhteesta professio teoriaan ja ammatin käsitteeseen Tuominen ja Wihersaari (2006) kertovat, että tarkkaa analyttis-filosofista määritelmää ammatille on vaikea esittää. He jatkavat. “ Ammattikasvatusfilosofiaan kysymys voidaan muotoilla: tuottaako yleisfilosofisista lähtökohdista eteneminen kontribuutiokseen ammattikasvatuksen filosofian? Vaihtoehtona yleisfilosofiselle lähtökohdalle voidaan esittää lähestymistä tiettyjen ammattikasvatuksen realiteettien pohjalta, kuten valtasuhteet, koulutuspolitiikka, talouselämä ja työelämän realiteetit tai modernisaatioteorian, industriaalisaation ja globaalistumisen näkökulmista. Kyse on siis lähtökohtaa koskevasta perustavasta valinnasta. Onko lähtökohtana yleinen filosofia vai ammattikasvatus ja siitä nousevat kysymykset?” (Tuominen & Wihersaari 2006, 31 - 33.)

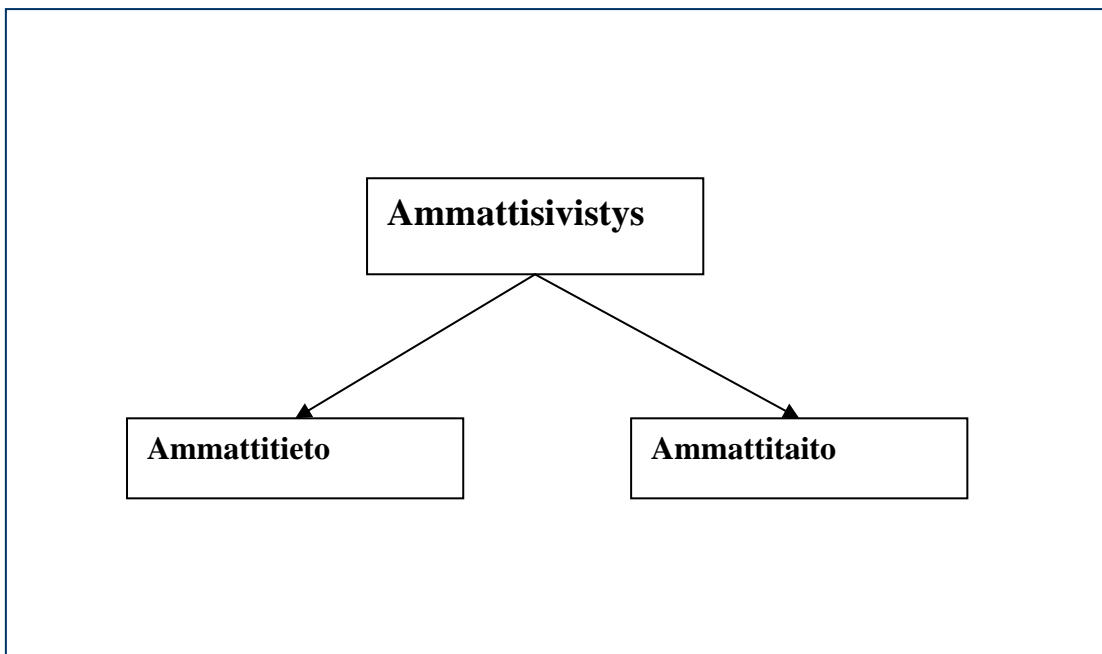
Kirjoittajat haluavat ottaa tarkastelussaan huomioon molemmat filosofiset näkemykset. Ammattikasvatuksessa ehdotetaan käytettäväksi käsitejaottelua, jossa ammattikasvatusfilosofia on selkeästi yläkäsite. Siitä johdettuna ammattikasvatusfilosofi käsittelee sekä ammattikasvatuksen yleisiä ja erityisiä filosofisia kysymyksiä että tieteenfilosofisia kysymyksiä. Ammattikasvatukseen liittyvä filosofinen tarkastelu kuuluu koko laajuudessaan ammattikasvatusfilosofia-käsitteen alle. (Tuominen & Wihersaari 2006, 42.) Ammatillinen koulutus ja yleissivistävä koulutus ovat koulutuspoliittisia käsitteitä, joilla kuvataan koulutusjärjestelmää ja erotellaan erilaisia koulutuksia toisistaan. (Tuominen & Wihersaari 2006, 64.)

Ammattisivistyksen uudessa määrittelyssä ja siihen nojaavassa opetussuunnitelmakäsityksessä on kysymys uudesta paradigmasta, jossa perinteisten välinearvojen rinnalla voimakkaasti ovat arvopäämäärät. Arvopäämääriä ovat eri toimijoille eri asiat. Aiemmin ammatillisen koulutuksen peruskysymys oli, millainen on työelämän tarvitsema hyvä ammattilainen. Nyt kysytään myös sitä, millainen työ on hyväksi ihmiselle, yhteiskunnalle, työelämälle ja luonnolle. Opetussuunnitelmien perusteisiin on kirjoitettu myös toimintaa ohjaavat arvot. Henkiset arvot, sosiaaliset arvot, aineelliset arvot ja ympäristöarvot ovat ammattisivistyksen arvolähtökohdat, joista muodostuu kokonaisuus. Monipuolinen ammattisivistys ja sen jatkuva kehittäminen ovat yksilön ja kansakunnan sitä osaamispääomaa, joilla voidaan hallita muutoksia, ratkaista yhteisiä ongelmia ja vastata tulevaisuuden työelämän ja yhteiskunnan haasteisiin kestäväällä tavalla. (Helakorpi 2001, 71 – 72.)

2.3 Ammattisivistys, tietoa ja taitoa

Yleinen näkemys on ollut, että koulutus ja työelämä eivät kohtaa riittävästi. Koulutus tarjoaa perusvalmiuksia, mutta varsinaisesti ammatti opitaan käytännön työkentällä koulutuksen jälkeen kokemuksen kautta. Koulutuksen ja työelämän kohtaamiseen on kehitetty erilaisia käytännön sovelluksia, kuten työssä oppiminen, jolloin osa tavoitteista opitaankin työelämässä. Käytännön erilaisten ratkaisujen ohella voidaan esittää teoreettinen kysymys siitä, mistä väitetty huono kohtaaminen ja yhteensopivuus johtuvat ja mihin itse asiassa kohdistuu ongelman ydinkysymys.

Ilmiön filosofiseen avaamiseen Tuominen ja Wihersaari (2006) ottavat käsitteet “ammattitieto” ja “ammattitaito” sekä “ammattisivistys”. Kun halutaan purkaa kysymykseen perinteisesti liittyneitä vastakkainasetteluja, ammattisivistys voidaan nostaa tieto-opissa yläkäsitteeksi yhdistämään ammattitietoa ja ammattitaitoa. Käsitys on kuvattuna kuviossa 1. Ammattisivistykseen kuuluvat sekä ammattitieto että ammattitaito. (Tuominen & Wihersaari 2006, 132 -133.)

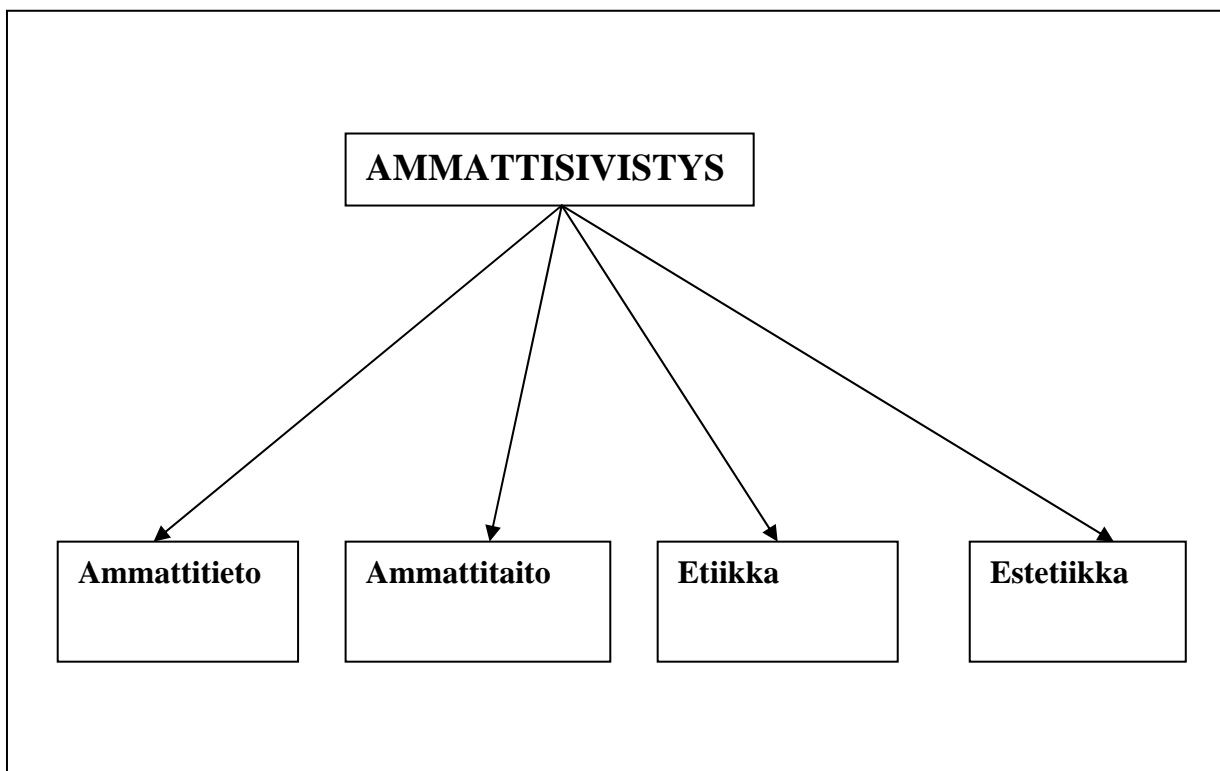

KUVIO 1. Ammattisivistys suhteessa tietoon ja taitoon

Edellä oleva erittely vaatii kolme huomiota. Kuvattuja käsitteitä ei tule ymmärtää vastakohtaisuuden kautta, vaan nimenomaan saman asian kahtena eri puolena tai näkökulmana. Tällöin koko tarkastelun lähtökohdaksi nousee ammattisivistys, jonka kautta tasapainoisesti otetaan huomioon taidon ja tiedon väliset suhteet.

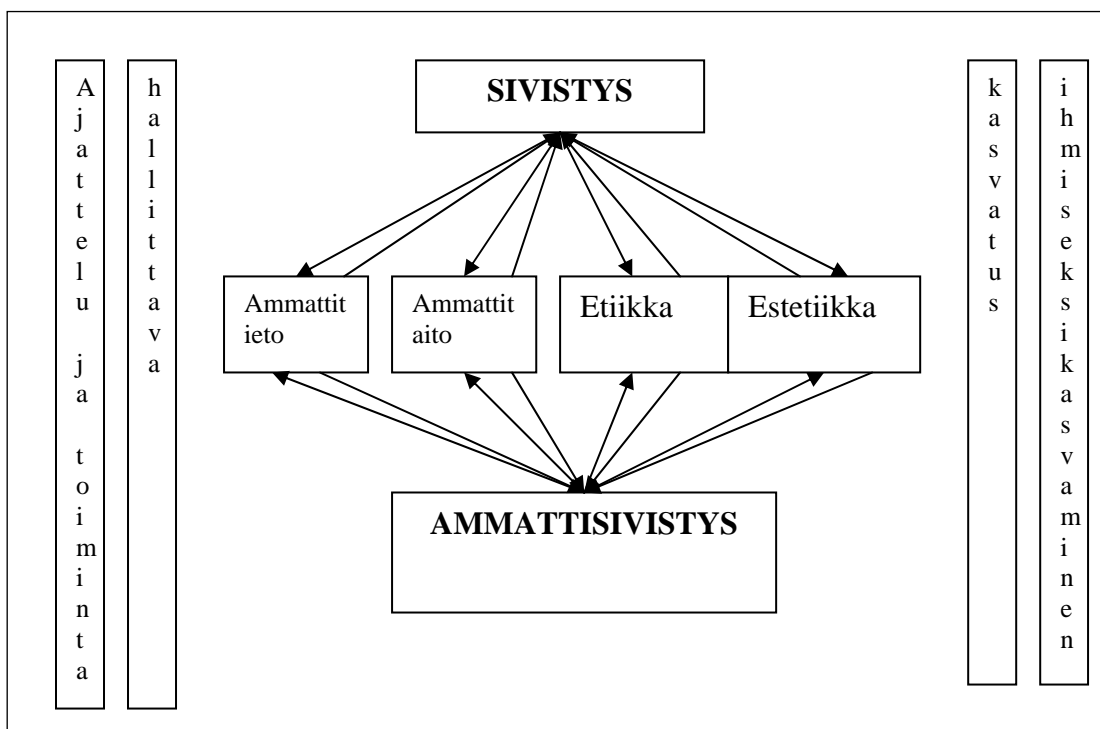
Toiseksi ammattisivistyksen kautta kasvatusta suunnitteleva asiantuntija ottaa tietoisesti huomioon kaikkien alojen perustaan liittyvän tiedollisen (taitotieto) elementin ja taidollisen (tietotaito) elementin, jotka ovat kietoutuneet toisiinsa.

Kolmanneksi on välttämätöntä korostaa, että ammattisivistys ei käsitteenä kata vain ammattitietoa ja ammattitaitoa. Tässä yhteydessä (tieto-oppi) ammattisivistystä on käytetty ylittämään tietty käytännön tasolla ilmennyt vastakkaisuus tiedon ja taidon välillä. Etiikka kuuluu ammattisivistykseen tiedon ja taidon rinnalle. Samaan kokonaisuuteen on syytä liittää myös estetiikka. Ammattisivistyksen perustassa ei siis saa sivuuttaa teoreettista tieto-opillista erittelyä arvojen ja etiikan takia. Kuvaan Tuomisen ja Wihersaaren käsitystä kuviossa 2. (Tuominen & Wihersaari 2006, 133 - 134.)

KUVIO 2. Ammattisivistyksen osatekijät Tuomisen ja Wihersaaren mukaan

Kilpiäisen (2008) näkemyksen mukaan ammattikasvatuksen tarkastelun lähtökohtana tulee aina pitää yleistä sivistysnäkökulmaa siten, että työelämä ei saa sanella työntekijälle sivistyksen suhteen sääntöjä ja ohjeita. Lisäksi ammattisivistys omalla sivistyksen lajinaan ei ole toimiva lähtökohta, vaan se palautuu aina yleissivistyksen piiriin. Kilpiäinen korostaa, että yleissivistystä ja ammattisivistystä ei tule pitää toistensa vastakohtina, vaan saman käsitteen erilaisina sovelluksina, jossa sivistys ei saa olla pelkkä tekninen ulottuvuus, vaan ammatissa tulee toteutua ihmiseksi kasvamisen kokemus. Ammatillinen sivistyminen edellyttää tiedon ja ymmärtämisen hallintaa. Tiedot ja taidot eivät kuitenkaan yksittäisinä hallinnan palasina riitä, vaan yksilön pitäisi pystyä hallitsemaan ajattelunsa ja toimintansa laaja-alaisesti. Esitän Kilpiäisen näkemyksen kuviossa 3. (Kilpiäinen 2008, 81.)

KUVIO 3. Ammattisivistyksen osatekijät Kilpiäisen mukaan

Yleinen ammatitiedon määritelmä tarkoittaa erityistä tietoperustaa, joka on ominaista tietylle ammatille eikä vastaavaa ammatille ominaista tietoa ole muissa ammateissa. Yleisemmin ammattien kohdalla voidaan nähdä perinteinen dimensio tieto-taito. Eri tyyppistä oppimista tapahtuu kaiken aikaa. Tuo oppimiseen liittyvä tosiasia pitää

kuitenkin erottaa tieto-opillisista johtopäätöksistä. Ammatillinen kasvu eri vaiheineen ei tarkoita, että tiedollisen kasvun perusta muuttuisi radikaalisti eri vaiheissa. Tieto on aina inhimillinen uskomus, jonka synty oppimisen vuorovaikutuksen tuloksena on oma prosessinsa. Tärkeä kasvatustieteellinen painotus on taiteen liittäminen ammatteihin. Tämä näkökulma liittyy pikemminkin estetiikkaan. Taide voi tarjota uusia tapoja suhtautua maailmaan ja jäsentää sitä. Silti taiteen tehtävä totuuden etsinnässä poikkeaa tieteen tehtävästä, jossa tietoa perustellaan. Taiteen tehtävä on ensisijassa heuristinen, eli se voi etsiä ja luoda totuutta, mutta ei pyri perustelemaan. (Tuominen & Wihersaari 2006, 168-169.)

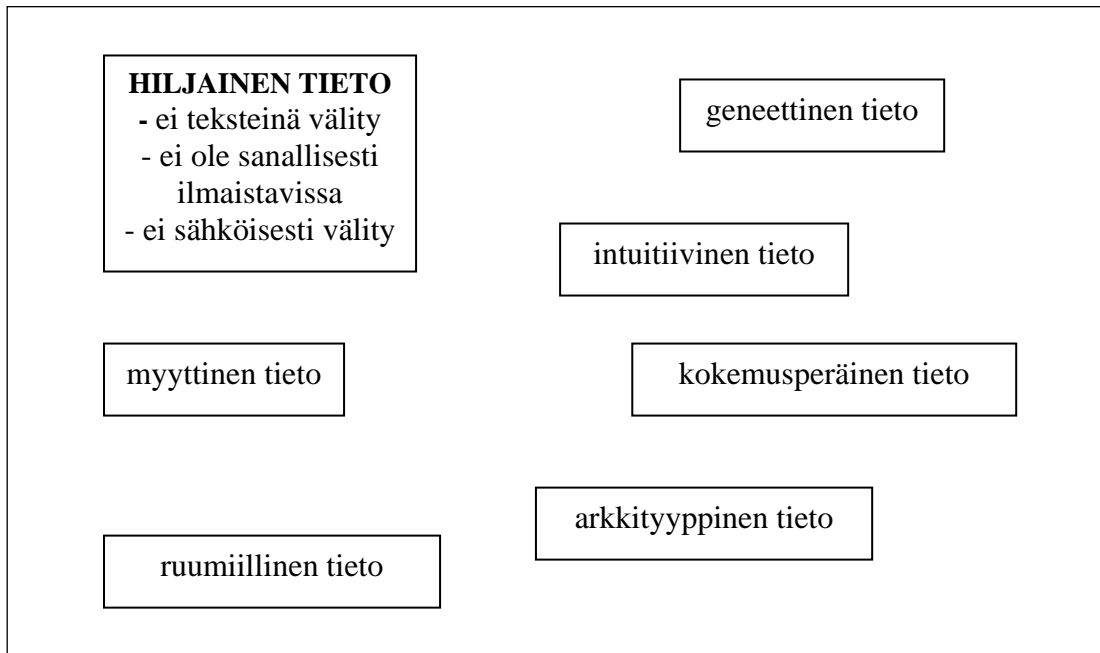
Yhteisöllisyys oppimisessa voi luoda opiskelulle ympäristön ja puitteet. Silti itse oppiminen liittyy yksilöön, ei yhteisöön sinänsä. Ei ole olemassa käsitteenä käytettyä oppivaa organisaatiota. Käsitteiden käyttö on tärkeää. Analyysiin perustuva käsitelmääritys, jossa tavoitteena on tietosanakirjamainen selitys, ei monesti johda tyydyttävään tulokseen. Käsitteitä on avattava. Samalla on varottava niiden käytön laajentamista siten, että käsitteiden merkitys hämärtyy. Käsitteet sisältävät merkityksiä, mutta itse käsitteestä tulee käydä ilmi ydin. Jos käsite on harhaanjohtava, sen käyttöä on syytä rajoittaa ja pohtia uusia tapoja kuvata haluttuja asioita. (Tuominen & Wihersaari 2006, 173 -175.)

2.4 Ristiriitaisten käsitteiden kenttä

Ammattikasvatuksessa oppimisen ja työelämän kenttään on virrannut käsitteitä, joiden merkitys ja taustaoletukset ovat liian hämääviä. Käsitteet ovat syntyneet yhteiskunnan ja työelämän muutoksessa, joka on aiheuttanut paineen löytää uusia tapoja puhua asioista. Tässä käsitteiden kentässä sanojen merkitykset hämärtyvät. Kaikille keskusteluun osallistuville uuden käsitteen merkitys ei ole sama. Kaiken muutoksen ja uusien käsitteiden keskellä tietyt filosofiset perusteet säilyvät. Ammattikasvatuksessa empiirisen tutkimuksen tekijälle tieto-opilliset näkökulmat voivat olla lähtökohtana käsitelmääritykseen ja haasteena on olla rohkea uusien käsitteiden kriittisessä tarkastelussa. Ihmiselle tulee erilaisia teitä pitkin informaatiota, josta hän itse muokkaa tietoa. Tieto on siis tällä tavalla muodostettu inhimillinen uskomus. Tietoon liittyen

puhutaan usein älykkyydestä ja viisaudesta. Mikä on näiden suhde? Viisaus on liitetty klassisesti antiikin kreikan hyveisiin totuus, hyvyys ja kauneus. Toisaalta koulutuksessa samaan keskusteluun on ajautunut jaottelu “yleissivistävä koulutus-ammattillinen koulutus”. Mitä on yleissivistys? Jaotteluun “yleissivistys-ammattillinen” on liittynyt jaottelu “teoreettinen-käytännöllinen”. Käytännön puoleen ovat liittyneet kokemus, taito ja hiljainen tieto. (Tuominen & Wihersaari 2006, 176 -177.)

Ajattelu on perimmiltään kollektiivista. Esimerkiksi kieli, asenteet ja oletukset ovat kulttuurisesti hyväksytyjä kollektiivisia määreitä. Merkitykset ovat yhteisesti, yhteisössä sovittuja. Raivola ja Vuorensyrjä (1998) puhuvat tiedon tihentymisestä organisaatiossa ja viittaavat innovaatioiden kehittymiseen niin sanotun hiljaisen tiedon (tacit knowledge) avulla. Hiljainen tieto on mahdollista ulkoistaa (tehdä eksplisiittiseksi, käsitteelliseksi tiedoksi) tiimissä käytyjen keskustelujen ja tiedonvälityksen, dialogisen prosessin kautta. Äänettömät taidot tekevät mahdolliseksi nopeat ratkaisut ja intuitiivisen toiminnan. Kun oppimisessa ja ammattitaidossa on saavutettu asiantuntijan taso, niin hiljaisuudestaan huolimatta tämä tiedon laji ja toiminta on lähes tiedostamatonta ammattitaitoista toimintaa. Koivusen (2002) mukaan hiljainen tieto on tietoa, johon sisältyy kaikki se geneettinen, ruumiillinen, intuitiivinen, myyttinen, arkkityyppinen ja kokemusperäinen tieto, jota ihmisellä on, mutta jota ei voida sanallisin käsittein ilmaista. Intuitiivisesti esimerkiksi voimme “tuntea”, miten joku meitä kadehtii tai ihailee, siis käsitämme nämä asiat sanattomasti. Yhdistämme ruumiillista tietoa ja kokemusperäistä tietoa. Valmistautuessamme nostamaan raskasta taakkaa meidän kehomme vanhasta muistista tekee sen oikein, mikäli keskitymme tehtävään. Myyttinen meissä estää meitä kävelemästä portaiden alta uskoessamme sen tuovan paha onnea. Arkkityyppinen tieto voi olla niin alkumuodossaan olevaa, että sitä ei vielä osata kuvata tai mitenkään nimetä. Hiljainen tieto ikään kuin leijuu ilmassa, eikä se ole tavoitettavissa muuten kuin aidon kohtaamisen avulla. Tämän tiedonlajin osatekijät esitän kootusti kuviossa 4. Tiedon osaset eivät vielä kiinnity erityisesti mihinkään, mutta ne odottavat ilmentymistään ja sen havainnosta tehtyä perusteltua johtopäätöstä, jonka perusteella tapahtuu oppimista.

KUVIO 4. Hiljainen tieto Koivusen mukaan

Tämä on syy, miksi Raivolan ja Vuorensyrjän (1998) mukaan hiljaista tietoa ei voida sähköisissä tai painetuissa teksteissä välittää, koska tällöin katoaa suuri osa siitä monivivahteisesta sosiaalisesta merkitysyhteydestä, joka omalta osaltaan kantaa hiljaista tietoa. (Raivola & Vuorensyrjä 1998, 26 - 31; Koivunen 2002, 13 - 14.)

Tunnetekijöiden merkitys on Etzionin (1973, 34,51) mukaan hyvin monitahoinen. Ne muovaavat päätöksentekoa ja ovat osallisena informaation hankinnassa ja vaikuttavat sen käsittelytapoihin, tehtyihin johtopäätöksiin, tarkasteltaviksi valittaviin vaihtoehtoihin ja lopullisiin valintoihin, siis oppimiseen. Tunnetekijät määrittävät sitä, mitä informaationlähteitä ihmiset käyttävät hyväksi, miten he tulkitsevat näkemäänsä ja minkälaisia johtopäätöksiä he tekevät sen pohjalta. Tunteet vaikuttavat siihen mitä ihmiset ymmärtävät oppineensa tilanteesta. Tavallisesti oletamme että ennakointia luonnehtivat selvät tavoitteet, vaihtoehtoja koskevan informaation kerääminen, johtopäätökset parhaista keinoista ja tämän perusteella seuraava päätös. Etzioni ymmärtää asian niin, että suurimpaan osaan ihmisen valinnoista liittyy vähän tai ei lainkaan "tavanomaista" informaation käsittelyä. Sen sijaan ne perustuvat hyvin suuressa määrin tunnetekijöihin ja normatiivisiin eli arvottaviin ja tarkoituksenmukaisiin sitoumuksiin. (Aalto, Ahokas & Kuosa 2007, 52 - 53.) Miten

tunteita voisi enemmän hyödyntää oppimisessa ja opettamisessa. Epämukavuuden sietämisessäkin on kysymys tunteiden säätelämisestä ja hallitsemisesta. Opintomatalla koti-ikävä estää ilon ja oppimisen ellei ikäviä tunteita osaa käsitellä.

Informaation levittäminen verkostojen avulla on vielä suhteellisen yksinkertaista ja noudattaa samoja piirteitä kuin tavanomainen informaation jakaminen. Sen sijaan vuorovaikutteinen oppimistilanne virtuaaliympäristössä on jo vaativampi tehtävä ja edellyttää asian laajempaa pohdintaa. Aito vuorovaikutus edellyttää, että oppimistilanne on kaksisuuntainen ja dialogiin perustuvaa. Tämä edellyttää keskustelun osapuolilta kohtuullisen hyvää tietopohjaa keskusteltavasta asiasta. Mikäli oppilas laitetaan työssä oppimaan välittömästi ensimmäisellä opintojaksolla, jolloin opiskellaan ammatin perusasioita, voidaan perustellusti kysyä voiko dialogia syntyä. Jokaisessa ammatissa on oma ammattikieli, jota ammattilaiset käyttävät. Jos oppilaalla eivät ammatin peruskäsitteet ole hallussa, voidaanko odottaa tietotaidon ja taitotiedon vuorovaikutukselle olevan sijaa. Hyvään oppimiskulttuuriin kuuluu aito dialogi. Vuorovaikutusta ei synny ellei kaikilla osapuolilla ole jonkinasteista yhteistä tietoa keskusteltavasta tai opittavasta aiheesta. Tiedonhallintataidot ovat oleellinen osa informaation lukutaitoa ja oppimista. (Helakorpi 2001, 194 -195.)

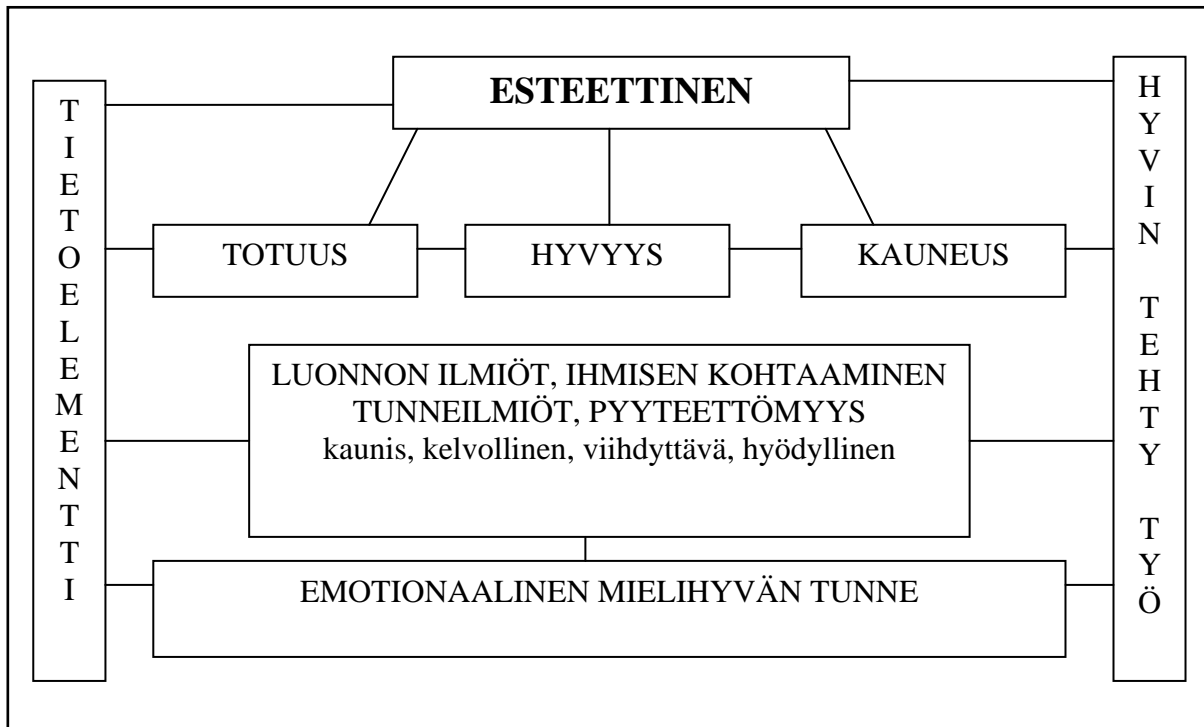
3 AMMATTISIVISTYKSEN ULOTTUVUUDET

Perinteisten sivistyskäsitteiden liittäminen ammattisivistyksen termiin valottuu seuraavassa siten, että käsite avautuu lukijalle. Tavallisesti merkitysten syntymistä ei erityisemmin pohdita. Elämme merkitystäyhteisessä maailmassa merkityksiä pohtimatta. Ammattisivistys on käsite, jonka merkitys on useimmille ihmisille erityisen hämärä tai ammattisivistyksestä ei ole mitään käsitystä. Tätä epätietoisuutta voidaan hälventää tarkastelemalla sivistyksen eri elementtejä ja sitä miten asiaa on kirjallisuudessa ammattisivistyksen näkökulmasta käsitelty.

3.1 Estetiikka

Arvojen sisältönä antiikin filosofian perusjaon mukaan ovat totuus, kauneus ja hyvyys. Nuo kolme kuuluivat antiikissa yhteen ja muodostivat esteettisen ajattelun keskeisen sisällön. Turunen (1988, 111) murtautuu irti taiteelle varatusta estetiikan käsitteestä. Esteettistä hänen mallinsa mukaan ovat luonnon kohteet, kuten maisemat, ihmissuhteissa vaikuttavat tunneilmiöt ja ihmisen kohtaaminen. Turunen korostaa, että varsinkin kasvatuksen maailmassa kaikki ihmisten kohtaamiset ovat luonteeltaan esteettisiä. Esteettiseen kokemiseen kuuluu pyyteettömyyttä suhteessa tarkasteltavaan olemukseen. Uuden tai alkuperäisen kasvatustavan mukaisesti kasvatuksen tulee olla kasvatusuhdetta vaalivaa ja kohti kaikkein korkeimpia arvoja pyrkivää. Tavoitteena on kasvatustavan malli, jossa esteettisyys on mukana kaikessa arkipäivän kasvatuksessa uudella tavalla ymmärrettyä. (Tuominen & Wihersaari 2006, 208 - 209.)

Esteettiseksi mielletään asia, joka on kaunis, kelvollinen, viihdyttävä, hyödyllinen. Esteettinen on myöskin ihmisten kohtaamisessa koettu hyvyys ja totuudesta kumpuava luottamus. Esteettinen on usein sanana muiden sanojen joukossa ilman, että sille on annettu sisältöä. Esteettisen asenteen syntymiseen vaikuttaa emotionaalinen mielihyvän tunne hyvin tehdystä työstä ja sen tuloksista. Jos kohteeseen ei ole minkäänlaista tunnetason suhdetta, se ei voi muodostua esteettisesti merkittäväksi. Sen lisäksi on oltava esteettisesti merkittävä tietoelementti, esimerkiksi tietoa kohteen alkuperästä, tarkoituksesta, materiaalien laadusta, käyttöominaisuuksista, kulttuurikonteksteista tai muista ammattitietoon liittyvistä seikoista, sillä muuten esteettisen asenteen syntymiselle ei ole edellytyksiä. Asenne muodostuu käyttäytymisen kautta. Kohteen kauniiksi, sopusuhtaiseksi, miellyttäväksi ja tasapainoiseksi saamisen hyväksi on toimittava. Siihen riittää katse tai muiden aistien valpastuminen jolloin syntyy se esteettinen kokemus, josta syntyy esteettinen asenne.

KUVIO 5. Esteettisen elämyksen syntymisen edellytykset Anttilan mukaan

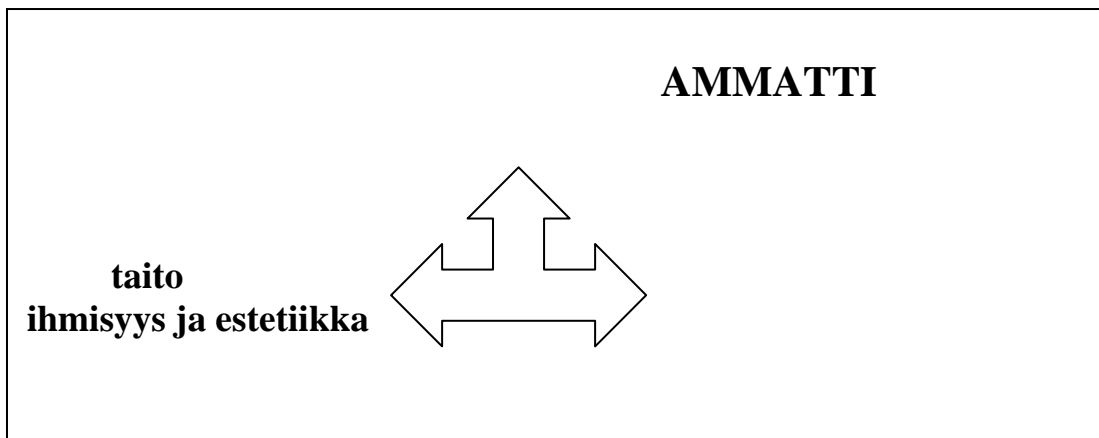
Tehdyn työn tulosten arvioinnissa koettu luottamus ja oikeudenmukaisuus ovat esteettisiä elämyksiä. Esteettisen elämyksen syntymiseen vaikuttavat osatekijät esitän kootusti kuviossa 5. (Anttila 2006, 33)

3.2 Ammattien estetiikka

Taiteen ja “arkisen estetiikan” välille on perinteisesti haluttu määritellä eroa. Asiaa voi punnita esimerkkien valossa. Kun ihminen aamulla kampaava tukkansa tai valitsee vaatteitaan, hän tyypillisesti tähtää esteettiseen päämäärään, mutta tässä on ajateltu kuitenkin olevan tärkeä ero taiteeseen verrattuna. Taiteessa pitäisi saada aikaan jotain aivan huikeaa, ennenkuulumatonta tai ennennäkemätöntä. Teoksessa on jokin abstrakti, määrittelemätön elementti, joka välittyy kokijassaan tunnetasolla. Teos jää elämään kokijansa mieleen. Tässä on nähty ero taiteen ja arkisen esteettisen toiminnan välillä. Otetaan esimerkki hiusten laitosta ammattilaisen näkökulmasta. Kampaaja ei tavoittele työssään taideteosta, mutta kampaajan työn lopputulokseksi ei myöskään riittäne “ihan kohtuullisen hyvä”. Sekä kampaajalle itselleen että maksavalle asiakkaalle työn tulos,

ja itse asiassa jo työ eri vaiheissaan, on kyllä esteettisesti tärkeä ja siihen liittyy “melkoinen vakavuus”. Voidaan puhua esteettisestä laadusta. Ammatin harjoittamisen estetiikka ja estetiikan osuus ammatillisessa kasvussa on jäänyt piiloon. Vastaavasti kouluissa taidekasvatus on kyllä aina ollut esillä ja omana osanaan. Mutta poikkeuksellisempaa on ollut nähdä estetiikka laajemmin liitettävän historiaan, uskontoon, matematiikkaan, maantietoon ynnä muihin ei-taideaineisiin. Samoin ammateissa vahvana on jaottelu, jossa tiettyihin “esteettisiin taideammatteihin” kuuluu luonnostaan estetiikka osana taiteellista toimintaa, mutta välttämättä kaikkiin ammatteihin ehkä ei. Estetiikka liittyy kauneuden käsitteeseen ja kokemiseen. Alansa ammattilainen on enemmän kuin pelkkä tekniikan ja taitojen hallitsija. Ammatin esteettiseen puoleen on liitettävissä luovuuden ulottuvuus, ammattilaisen luova elementti. Tämä kokonaisuus kuvataan kuviossa 6. Kokin esille nostama viimeistely annos voi kauneudessaan herättää taide-elämyksen, jota asiakas mielessään voi verrata maalaukseen tai veistokseen. Ateriasta muodostuu hyvän seuran, tuoksujen, makujen, miellyttävän suutuntuman ja kauniin esille laiton ryydittämänä esteettisen kokemuksen kautta muistiin painuva elämys. Eri ammatteihin liittyy spontaania oivallusta, luovuutta ilman etukäteissuunnitelmaa, ilman tarkkaan harjoiteltua tekniikkaa ja taitoa. Nämä hetket ovat ammattilaiselle helmiä, ne muistetaan. (Tuominen & Wihersaari 2006, 214 - 229.)

Siljanderin (2000) mukaan ihmisen esteettisyyden tekee omalaatuiseksi nimenomaan esteettinen arvostelukyky esteettisistä havainnoista ja niistä seuraavista tunteista. Kokin ammatin oppimisessa ja opettamisessa taitoon liittyy oleellisena osana yhteistyötaitojen kehittyminen, kyky olla työyhteisössä ihminen ihmiselle. Ruoanvalmistuksen taidon ohella kehitetään taitoa laittaa ruoka esille houkuttelevasti. Tämä edellyttää esteettisen arvostelukyvyn kehittymistä. Kytkeä arvostelukyvyn ei tarkoita sitä, että esteettinen olisi vain järjen, ymmärtämisen tai älykkyyden asia, vaan se on sidoksissa niihin. Arvostelukyky auttaa havaitsemaan sen mitä pitäisi kehittää tai korjata. Esteettinen sivistys rakentuu näin ollen esteettisen arvostelukyvyn varaan. (Siljander 2000, 100.)

KUVIO 6. Collingwoodilaisen “aidon tosi ammattilaisen” elementit (Tuominen 2006).

Aidon tosi ammattilaisen olemukseen ja elämään kuuluvat kiinteästi ammattitaidon ohella ihmisyyden osatekijät ja esteettinen osaaminen, joita eri tavoilla kuvaan jo kuvioissa 1-5.

3.3 Esteettinen ammattikasvatus

Nummelan (2008) mukaan estetiikka on laiminlyöty niin yleisessä kasvatustieteessä kuin ammattikasvatustieteessäkin. Yhteiskunnassa ja kasvatuksessa peräänkuulutetaan erityisesti arvoja, mutta arvot ymmärretään suppeasti vain eettisiksi arvoiksi. Nummela toivoo, että Kantin ajoista alkanut arvojen kaventuminen on saavuttanut laki pisteensä ja estetiikalle sekä esteettiselle pohdinnalle on tilaa. Kasvatuksessa on muistettu tiedot, taidot ja asenteet, mutta usein unohdettu tunteiden ja arvojen kasvattamisen merkitys. Eivät tunteet ja arvot itsestään synny, vaan ne syntyvät kasvattamisen tuloksena.

Tunneosaaminen on kykyä tunnistaa, havaita ja käyttää erilaisia tunteita sekä vastuullisesti ajoittaa ja säädellä omien tunteiden voimaa ja ilmaisua.

Ammattikasvatuksen sisältönä on ammattisivistys, jossa on mukana hallitusti sekä teoriaa että käytäntöä. Ammattisivistykseen luetaan sekä ammatissa tarvittava tietotaito että ammattiin kuuluvat eettiset ja moraaliset normit. Ammattisivistys on Nummelan

esittämän mallin mukaan arvopäämääristä nousevaa. Mallissa ammattisivistys määritellään arvofilosofisesti. (Nummela 2008, 141.)

Tuominen ja Wihersaari (2006) esittävät, että kun ja jos estetiikka on tasavertainen etiikan kanssa tai on peräti etiikan perusta, sitä on voitava tutkia ja opiskella samalla tavalla. Silloin estetiikan voidaan kuvitella liittyvän ammattikasvatukseen yhtä olennaisesti kuin ammattietiikan. Mitä hyvä on eettisesti ja esteettisesti ja miten siihen voi pyrkiä? Missä muodoissa hyvä voi ilmentyä? Ammattikasvatuksen estetiikka liittyy sekä kasvatustilanteeseen että työelämään. Kasvatustilanteet ovat aina tilanteita, joissa on mukana esteettinen intressi. Ammattikasvatus liittyy ammatteihin ja työelämään, jossa kaiken aikaa ollaan tekemisissä toisten ihmisten ja ympäristön kanssa. Ammattikasvatuksen estetiikka perustuu ajatuksiin, joiden mukaan esteettiset arvot ovat kasvatuksen kohteita ja päämääriä, kaikki kasvatus on kohtaamista, kasvatustilanteen tavoitteena on esteettinen elämys, kaikki kohtaamiset ovat luonteeltaan esteettisiä, työelämä on kohtaamista ja estetiikka on nähtävä osana työelämää. Ammatillinen hyvä ei ole vain etiikkaa; se on myös estetiikkaa. Fenomenologisesti eli ilmiöiden elämyksellisyyteen suuntautunut dynaaminen ammatin käsite lähtee liikkeelle ammatin kokijasta. Se laajentaa ammattikasvatuksen alaa käsittämään uusia alueita. Perinteisten taideammattien lisäksi estetiikka on liitettävä kaikkiin ammatteihin. On ajoittain pohdittava mitä elämyksiä asiakas tai ammatilainen sai ja miten oppija vaikutti osaltaan elämyksen syntymiseen. (Tuominen & Wihersaari 2006, 230 - 232.)

3.4 Etiikka

Tuominen ja Wihersaari (2006) esittävät, että yleisesti etiikka ja estetiikka on ymmärretty olemukseltaan eri asioiksi. Klassisen filosofian näkökulmasta etiikka liittyy hyvyyteen ja estetiikka kauneuteen. Tuominen ja Wihersaari ovat sitä mieltä, että ammattikasvatuksen alueella erottelu omiksi kokonaisuuksikseen on myös perusteltua. On siis olemassa erikseen ammatin estetiikka ja ammatin etiikka. Arvo on yleisesti eri tahoilla käytetty käsite. Se liitetään asioiden arvottamiseen: mikä on tärkeää, keskeistä, perustavaa, siis arvokasta. Toisaalta eri asioihin voidaan liittää arvo ja verrata niitä toisiinsa. Mikä on arvokkain? Mikä on arvokkaampaa kuin jokin toinen. Miten eettiset

arvot poikkeavat muista arvoista? Etiikka liittyy arvot hyvään ja pahaan, oikeaan ja väärään. Jos suosii kasvisruokaa, koska lihansyönti on asiakkaan mielestä väärin loukatessaan elämän pyhyttä, kannanotto on eettinen hyvää ja pahaa moraalisesti pohtivaa oikean ja väärän toiminnan näkökulmasta. Tämä pohdinta eroaa luonteeltaan ratkaisevasti siitä, onko ruoka asiakkaan mielestä maultaan hyvää vai pahaa. (Tuominen & Wihersaari 2006, 236 - 238.)

3.5 Ammattietiikka

Eri aloille on luotu ammattieettisiä koodeja, ja viime vuosina tällaisten alojen määrä on lisääntynyt. Ammattien kollegiaalisuus liittyy oleellisesti ammattietiikkaan. Kollegiaalisuuteen liittyvät muun muassa koulutus ja ammatillisen identiteetin kehittyminen. Ammatit ovat keinotekoisia rooleja, ja niihin liittyy tietty tyyli. Kollegiaalisuus sisältää keskeisenä elementtinään ammattikunnan sisäisen kontrollin ja itsesääätelyn. (Tuominen & Wihersaari 2006, 259.)

Suurtaloukokin eräs ammattieettinen koodi liittyy aikakäsitykseen. Ruoka ei saa myöhästyä. Myöskään ruoka ei saa olla valmiina liian aikaisin, koska tämä vaikuttaa ennen kaikkea aterian nautittavuuteen. Ammatilainen tietää hiilihydraattipitoisen ruoan imeltyvän lämpösäilytyksessä ja ammattieettisen asenteensa vuoksi ei valmista aterialla tai sen osia liian aikaisin. Ammatilainen sitoutuu työssään vahvasti lopputuloksen laatuun ja aikaan. Työstä myöhästyminen tuomitaan ja sitä hävetään. Sitoutuminen korkean hygieniatason vaatimukseen on osa ammatti-identiteettiä ja ammatin vahva arvo.

Ammatillisen puolen oppilailta on ollut mahdollisuus valita (tai olla valitsematta) yleissivistävän koulutuksen kurseja, joissa keskitytään ihmisenä kasvamiseen ja arvokasvatukseen. Eettinen ammattikasvatus on kuitenkin huomattavasti laajempi käsite. Eettisen kasvatuksen tulee olla läsnä kasvatuksen ja ihmiseksi kasvamisen kokonaisuudessa. Tällöin keskeistä on ammattikasvattajan avoin ja rehellinen sitoutuminen kasvatuksellisesti hyviin arvoihin ja kasvattaminen kohti tervettä kriittisyyttä. Arvot esiintyvät maailmassa värien lailla. Samoin, kuin meillä on punaisen

värin käsite samanlaisena kaikilla, meillä on olemassa asioista riippumaton hyvän käsite. Arvot eivät kuulu ajatteluun ja tunteisiin, ne kuuluvat maailmaan. Kyse on sitoutumisesta kulttuuriin ja ihmisyyteen. Kulttuuri ihmisen luomuksena perustuu arvoille, ja perinteen siirtäjänä se kantaa mukanaan yhteisön arvoja. (Tuominen & Wihersaari 2006, 282 - 284.)

3.6 Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa

Ammattietiikka tarkoittaa ammattialan yhteistä systemaattista näkemystä siitä, millainen ammatillinen toiminta on oikein ja hyvää ja millainen puolestaan väärää ja pahaa. Ammattieettinen koodisto kertoo, millaista ammatillista toimintaa pidetään toivottavana ja millaista vältettävänä. Koska sekä moraalilla että etiikalla tarkoitetaan ihmisen käsityksiä oikeasta ja väärästä, niitä voidaan käyttää vaihdellen. Etiikalla on kuitenkin sellainen sivumerkitys, että se tarkoittaa reflektoitua eli pohdittua näkemystä oikeasta ja väärästä. Ammattietiikan lähtökohtana on oletus siitä, että työhön liittyvien moraalisten ongelmien ratkaisu perustuu pohdittuun näkemykseen oikeasta ja väärästä. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 13.)

Arvojen kytkeytyminen ammatti-identiteettiin on keskeistä ammattieettisessä toiminnassa. Millaiseksi ammattilaisen käsitys ammatillisesta roolistaan kehittyä, vaikuttaa hänen käsitykseensä siitä, millaisia velvollisuuksia ammattitoimintaan liittyy ja millaista käyttäytymistä ammattilaiselta odotetaan. (Juujärvi ym. 2007, 27 - 28.)

Eettinen herkkyys, eettinen päätöksenteko ja motivaatio toimia voivat kuitenkin jäädä vain hyväksi aikomuksiksi. Toimeenpanotaito on olennainen osa eettistä toimintaa, sillä sen epäonnistuttua eivät muut toiminnan osatekijät johdakaan ennakoituun lopputulokseen. Toimeenpanotaito on kykyä ja rohkeutta toimia moraalisten periaatteiden mukaisesti jopa paineen alla. Toimeenpanotaito vaatii päättäväisyyttä ja lujuttua. Äärimmäisissä tilanteissa rohkeutta tarvitaan paitsi ratkaisun täytäntöönpanossa myös toiminnan seurausten kestämisessä. Eettisesti kestävä toiminnan muotoutumisessa ja ylläpitämisessä avoin julkinen keskustelu on tärkeää. Esimerkiksi hoito-, kasvatusta- ja palvelualan ammatillinen toiminta on muutokseen

pyrkivää, ja tällöin ammatilliset interventiot eli väliintulot ovat moraalisesti oikeutettuja. Hoito-, kasvatusta- ja palvelualojen eettisissä ohjeistoissa korostetaan yksilöön sekä yhteiskuntaan ja toiminnan eettiseen kestävyyskäsityksen kohdistuvia periaatteita, kuten asiakaslähtöisyyttä, ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamista, yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta sekä avointa keskustelua ja asiakkaan tietoisuuden lisäämistä. Eettiset koodit ovat tietoisesti tai sopimuksenvaraisesti laadittuja sääntöjä, jotka muuttuvat yhteiskunnan ja kulttuurin muuttuessa. Hyveellinen ammattilainen voitaisiin kuvata ihmiseksi, joka on aidosti omaksunut hyveen, esimerkiksi ystävyyden, rohkeuden, itsehillinnän ja oikeudentajun. Hyvä ihminen on moraalinen olento, joka toimii inhimillisesti ja kunnioittaen ihmisyyttä sekä ammatissaan että sen ulkopuolella. (Juujärvi ym. 2007, 29 - 67.)

Eettisen ja esteettisen omaksunut kokki valmistaa allergisen asiakkaan aterian tarkasti huolehtien niin, että allergisoivia ruoka-aineita ei annoksesta löydy. Kokilla on eettinen arvopohja. Esteettinen asenne omaksuttuna toimintatapana ilmenee, kun hän asettaa annoksen kauniisti esille luottaen siihen, että asiakas arvostaa näin tarjoutuvaa esteettistä elämystä. Kaunis esille laitto on esteettinen elämys myös kokille itselleen. Ateria on asiakaslähtöinen. Asiakas on arvokas ja hänen terveytensä ylläpitäminen on kokille toimintaa ohjaava arvo. Kokin toiminnan perusta on lähimmäisenrakkaus.

4 OPETTAMINEN JA OHJAAMINEN AMMATTISIVISTYKSEN NÄKÖKULMASTA

Pikkarainen (2004) pohtiessaan kasvatuksen käsitettä korostaa sitä, että kasvatusta ja ihmiseksi tuleminen on sellaista toimintaa, joka ei tapahdu kasvavan omissa rajoissa, kuten esimerkiksi lihominen tai kävely. Kasvattajan ja kasvavan asemat ovat eri tavalla määräytyneet. Toinen kasvattaa ja toinen kasvaa. (Pikkarainen 2004, 36 - 38, 163-165.) Kasvattajan näkökulmasta on näyttänyt jo monen vuoden ajan siltä, että klassiset yhteisölliset ja yksilön kasvua ohjaavat arvot ovat jääneet sivuun. Huomio näyttää kiinnittyvän siihen, mitä talouskasvu ja markkinat ihmiseltä vaativat. Keskustelun painopiste on ollut yksilöllisten taitojen ominaisuuksien kehittämisessä. Koulupuheessakin puhutaan dynaamisista osaajista, taitajista ja itsensä toteuttajista.

Koulukasvatuksesta näyttää olevan tulleen ajan myötä kustannustehokasta laatutyötä. Kukaan ei puhu siitä, millainen olento ihminen on tai hänen tulisi olla. (Lapinoja 2006, 21.)

Kilpiäinen (2008) toteaa, että koululainen on kehitysprosessissaan vielä varsin keskeneräinen, eikä hän näin ollen kykene ottamaan vielä täyttä vastuuta sivistyksellisestä itsemääräämisestään. Usein kuitenkin aikuinen opiskelija näyttää juurtuneen kehitysprosessissaan jonkinlaiseen keskeneräisyyteen. Siihen ei kyetä aina edes opetuksella vaikuttamaan Sivistysprosessissa ihmisellä on mahdollisuus tulla joksikin, jota ei ole ihmisessä luonnostaan. Ihmiselle sivistys ei ole transsendentaalinen (yliaistillinen) mahdollisuus, vaan ihmiselle sivistys on kokemusperäistä. Vasta sivistysprosessina tekee ihmisestä subjektin, persoonan. Subjekti ei kehity itsestään, vaan se tapahtuu kasvattajan ja kasvatettavan välisessä vuorovaikutustapahtumassa. Sivistykselle tulee kuitenkin antaa tilaa ja mahdollisuuksia kasvatus- ja koulutusjärjestelmässä. (Kilpiäinen 2008, 84.)

Lapinojan (2006) mukaan postmodernin ajan ontologia hahmottuu hyvin yhden sen ilmentymän – konstruktivismi – näkökulmasta tarkasteltuna. Radikaaleimmillaan ja naiveimmillaan konstruktivismi lähestyy todellisuutta siten, että olemassaolo ja sosiaalinen todellisuus ovat ihmismielen (tai yhteisön) tuotetta. Todellisuus muodostuu erilaisten itse tuotettujen käsitteellisten rakenteiden kautta. Tuloksena on “monitodellinen” maailma. Pinnallisuus on postmodernin ajan selkein ominaisuus, se ilmenee syvämerkityksen arvon vähentymisenä. Yksilön ilmaukset eivät kannu mukanaan mitään ylyksilöllistä, jota voisi suhteuttaa syvempiin merkityksiin. Pinnallisuus aiheuttaa syvempien merkitysten häviämisen ja sen seurauksena lopulta subjektin häviämisen. Subjekti ei tarvitse rakentuakseen enää historiallisuutta eikä suuria kertomuksia. Subjektin häviämistä edesauttaa myös postmodernin ihmisen aikatietoisuuden puuttuminen. Historiallinen perspektiivi, mennyt, nykyisyys ja tulevaisuus on kutistunut yhteen pisteeseen, täksi hetkeksi. (Lapinoja 2006, 38 - 40.)

Baumanin (2002) näkemyksen mukaan epävarmuuden muuttuessa pysyväksi maailmassa oleminen ei tunnu enää lakien sitomalta ja järjen mukaiselta tekojen ketjulta. Epävarmuudesta johtuen nykyaika on yhä heikommin hallinnassa ja se heikentää myös tulevaisuuden suunnittelua, toteaa hän. Baumanin mielestä menneen

muistaminen ja luottamus tulevaisuuteen ovat kuitenkin niitä kivijalkoja, joiden varaan kulttuuriset ja moraaliset sillat rakennetaan. (Bauman 2006, 156 - 163.)

Toimiiko moni todellisen maailman pirstoma subjekti ammattilaisena eettisten periaatteiden mukaan. Ovatko subjektille asiakkaan tarpeet ja oma elämä arvokkaita. Ovatko viime aikojen järjettömät aseelliset väkivallan teot, jotka kohdistuvat aseettomiin ja puolustuskyvyttömiin ihmisiin, osaltaan seurausta näköalattomuudesta menneisyyden ja tulevaisuuden suhteen. Kasvava on jäänyt tai jätetty yksin muodostamaan maailmasta todellisuutta, joka koetaan niin arvottomana, että se on pakko hävittää.

4.1 Kasvatusperustan muutos - erityissivistys

Lapinojan (2006) mukaan erityissivistyksen painottaminen merkitsee sitä, että opiskelija kasvatetaan työntekijäksi, ei hyväksi ihmiseksi. Tarpeeksi pitkälle vietynä ajattelumallin seurauksena saattaa olla, että opiskelijoita ei kannusteta enää ihanteiden etsintään, vaan taitojen, valmiuksien ja osaamisen muodostamiseen. Perimmäinen tarkoitus ei tällöin olekaan rakentaa ihmisen onnellisuutta ja vastuuta, vaan valmistaa suorituskykyistä työvoimaa. On varottava ajattelemasta koulutusta pelkästään “täsmä koulutuksena” ja osaamista “täsmä osaamisena”, jotka viittaavat osaamiseen valmistavassa merkityksessä. Osaamisesta tulee näin määrällisten työsuoritusten tehostamista. Kasvatuksen spesialisoitumista ja pirstoutumista pidetään negatiivisena kehityksenä. Yksittäiset tiedot ja taidot eivät yhdisty yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, kasvavan maailmankatsomukseksi. Erityissivistys tarjoaa vain irrallisia tiedon palasia ammatteja tai tehtävien suorittamista varten. Nuori ei ole vielä kypsä arvojen eikä tunteiden osaaja. Siksi ammatillisessa koulutuksessa tarvitaan kasvatus, jossa käytetään menetelmiä, jotka letittävät yhteen kasvatus ja työtä. Kasvaakseen ehjäksi kasvava tarvitsee pohdittavakseen asioita, joiden kautta hän voi oppia tekemään valintoja oikean ja väärän sekä hyvän ja pahan välillä. Näissä valinnoissa ovat mukana arvot ja tunteet.

Kasvatuksen tavoite on erityissivistyksen sijaan yhtenäistää kasvavan näkemystä maailmasta ja hänen persoonastaan. Laaja-alaisen inhimillisen sivistyksen heikentyminen merkitsee moraalista näköalattomuutta ja valintojen kapeutumista. (Lapinoja 2006, 132 - 139.) Oravakankaan (2005) mukaan koulutuksen kieli onkin alkanut eriytyä kasvatuksen ja sivistyksen kielestä. Hänen mukaansa uudessa kielessä ei ole sijaa kysymyksille kasvatuksen päämääristä tai ihmisen henkisestä kasvusta. (Oravakangas 2005, 18.) Siljanderin (2002) mukaan kasvatusvastuuta ei voi luovuttaa kasvavalle tai jättää sitä oppijan itsenäisen tiedonkonstruointikyvyn varaan, kuten monet nykyisin olettavat. Kasvattajan vastuu ulottuu hänen mukaansa sen arviointiin, mitkä sisällöt ovat kasvatettavan kasvuprosessin kannalta arvokkaista ja myös kulttuurisesti tarpeellisia. (Pauli Siljander 2002, 83 - 84)

4.2 Sivistys ja pedagogiikka

Hautalan (1994) mukaan Ahlman painotti sivistyksen tärkeyttä. Hän toteaa koulun tehtävästä: “ Kun koulu intellektuaalisessa suhteessa tahtoo sivistää oppilaitaan, ei ole pidettävä silmällä mahdollisimman laajan ja moninaisen tietoaineksen ahtamista heidän päähänsä, vaan koetettava kehittää heidän henkistä näköpiiriään. Monipuolisuus tiedoissa on epäilemättä hyvä, kunhan se ei vain yhdy pintapuolisuuteen, mikä on todellisen sivistyksen pahin vihollinen. Perinpohjainen tutustuminen johonkin aineeseen tai sen osaan on parempi kuin monien aineiden ylimalkainen opettaminen.” (Hautala, Hilpelä, Skinnari, Suortti, Toiskallio & Väyrynen 1994, 8.)

Hilpelä (1994) sanoo, että onni tai onnistuminen elämässä riippuu ihmisestä itsestään. Onni ei ole jotakin, joka sattumalta osuu yksien kohdalle ja yhtä satunnaisesti väistää jotakin toista. Se ei myöskään ole lahja, jonka jumalat antavat armosta tai ansioista jollekin. Onnen saa oikean elämäntavan omaksumalla. Tuo oikea elämäntapa kiteytyy hyveessä. Hyväksi tullaan harjaantumalla, aluksi kasvattajan opastamana ja sitten itsekuriin tukeutuen. (Aristoteles, Nikomakhoksen etiikka) (Hautala ym. 1994, 18 - 27.) Sivistyksellisyys on yhtä vähän pelkästään kasvavan kuin ympäristönkään ominaisuus. Se on pikemminkin pedagogisen interaktion tuote, sillä se on mahdollinen ainoastaan sellaisessa vuorovaikutuksessa, jossa kasvava ymmärretään ja tunnustetaan

sivistyksellisenä olentona. Pedagogisen toiminnan rakenteeseen kuuluu siis olennaisesti se, että yleisen sivistyksellisyyden lisäksi myös kasvattajan oletukset, tulkinnat ja toimenpiteet määrittävät kasvavan konkreettista sivistyksellisyyttä. (Siljander 1997, 40.)

Aikuinen osapuoli pedagogisessa interaktiossa on vastuussa siitä, että interaktiutilanteet muotoutuvat niin, että kasvavalle jatkuvasti avautuu yhä laajempi itsenäisen toiminnan ala. (Siljander 1997, 54.) Sivistysprosessi ei toteudu itsestään vaan edellyttää pedagogista vaikuttamista eli kasvatusta. Kasvatuksen ja sivistyksen suhde määrittyy jännitteiseksi. Kant (1990) toteaa tämän seuraavasti: Ihminen voi tulla ihmiseksi vain kasvatuksen avulla. Yksi suurimpia kasvatuksen ongelmia on, kuinka alistuminen lainomaiseen pakkoon voidaan liittää kasvatettavan taipumukseen edistää (bedieben) vapauttaan. Sillä pakko on välttämätön! Kuinka edistää (Cultivieren) vapautta pakolla? (Kant 1990, 348, 352.) Tästä Kantin määrittelemästä ongelmasta käytetään pedagogisessa kirjallisuudessa tavallisesti nimitystä pedagoginen paradoksi. (Siljander 2000, 8.)

Sivistyskykyisyys on paradoksaalisesti myös (sivistys)kyvyttömyyttä. Sivistysprosessi edellyttää kasvattajan määrittämistä, koska luonto sinänsä – ilman kasvattavaa vaikutusta – ei tee ihmisestä sivistysolentoa. Kasvatettavan “sivistettävyyttä” siirtää siis sivistysprosessin vastuuta kasvattajalle. Tämä merkitsee, että kysymys ihmisen sivistettävyydestä ja sivistyksellisyydestä on mielekäs vain intersubjektiiivisena, yksilöiden välisenä ilmiönä, jota määrittää tietyt yhteiselämän puitteet. Tämä on mahdollista esimerkiksi koulutuksessa tai työssä oppiessa yhteistyössä syntyvän keskustelun, opastuksen ja neuvonnan yhteydessä. Kasvattajalta vaaditaan kykyä kasvattaa ja kasvavalta kykyä kasvaa. Kasvatettavan “sivistyksellisyys” ilmenee ja on oletettavissa vain tiettyjen kasvatusmaailman (Erziehungswelt) konkreettisten edellytysten alaisuudessa, toisin sanoen tiettyjen normirakenteiden, päämäärien, odotusten ja pedagogisen suhteen asettamien konkreettisten ehtojen alaisena. (Siljander 2000, 33 - 34.) Kriittisyyden kehittyminen on yksilöllistä. Kasvava omaksuu asioita omaan tahtiinsa ja valikoi tietoa oman arvomaailmansa kehittyneisyyden mukaan. Dialogiin, vuoropuheluun tai keskusteluun osallistuminen edellyttää tietoa kaikilta osallistujilta. Kuitenkin tietoa pyritään opettamalla vasta välittämään oppilaille tai

kasvatettaville eikä tämän tiedon välittäminen siten ole mahdollista dialogin kautta. Siirtyminen ymmärtämisestä yleisen tietämisen kritisointiin vaatii aikaa. Avoimen maailman kentässä kriittisyys muotoutuu - tai jää muotoutumatta – jokaisen yksilön kohdalla erilaiseksi. (Siljander 2000, 164.)

5 ONTOLOGIA JA EPISTEMOLOGIA

Tutkimusta tehtäessä on selvitettävä tutkimukseen liittyvät taustaoletukset (ontologia) ja tutkimukseen liittyvä käsitys tiedosta ja sen luonteesta (epistemologia).

Ontologia ja tutkimuksen kohteena olevat käsitteet ovat kuitenkin kaiken aikaa välittömässä tekemisessä keskenään. Ontologisen analyysin merkitystä ei voi eikä saa väheksyä. Analyysin tulee olla kantavana voimana tutkimuksen alusta loppuun. Ontologisen analyysin paikka on tutkimuksen alussa, jotta tutkija ja myös tutkimuksen lukija tietävät, mistä tutkimuksessa on kysymys ja mikä tutkimuksessa varsinaisesti on ja millä ehdoilla. Pohtimatta taustalla olevia oletuksia tiedettä ei voi tehdä. Tiede on aina sidoksissa ontologiaan. Kukaan ei voi mielekkäästi väittää tekevänsä tieteellistä tutkimusta ilman, että tietää, mitä on tutkimassa. Tieteeseen kuuluu filosofian mukanaan tuomana kritiikin ja kyseenalaistamisen vaatimus. Filosofisesti orientoitunut tiede pyrkii aina kyselemään perustaansa ja olemisensa oikeutusta. Ontologinen pohdiskelu kuuluu perustavalla tavalla kaikkeen tieteelliseen tutkimukseen. (Tuominen & Wihersaari 2006, 47 - 48.)

Miten ymmärtää tutkittava kohde ja miten siitä saa tietoa. Ontologia esittää kysymyksen todellisuuden luonteesta, kuten mikä on tutkittavan luonne, mikä on ilmiössä todellista ja mitä voidaan pitää todisteina.

Epistemologia eli tietoteoria (myös: tieto-oppi, gnoseologia) käsittelee tietämisen alkuperää, luonnetta sekä tiedon muodostumista. Siihen liittyviä kysymyksiä ovat: mikä suhde vallitsee tutkijan ja tutkittavan kohteen välillä ja mikä asema arvoilla on ilmiöiden ymmärtämisessä? Toisin sanoen: mitä voimme tietää ja miten? (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 124.)

5.1 Ammattisivistyksen ontologia ammattikasvatuksessa

Ontologian peruskysymys, mitä on olemassa, voidaan ammattikasvatuksen kohdalla muuttaa muotoon: mitä ammattikasvatuksessa on olemassa? Ammattikasvatuksen ontologiaa selvitettäessä voidaan lähteä liikkeelle samasta perusasetelmasta kuin yleisessä kasvatustieteessä. Kasvatukseen liittyviä ontologisia käsitteitä, joiden avulla kasvatusta voi hahmottaa, ovat opettajuus, ihminen, persoona ja identiteetti.

Ammattikasvatuksen ontologia sisältää sekä kasvatuksen että ammattien ontologian. Ammattiin liittyviä käsitteitä ovat professio, ammattitaito, kompetenssi ja kvalifikaatio. Opettajuus, oppiminen ja kasvatusta ovat ryväskäsitteitä. On vaikea määritellä yhden olemusta käsittelemättä samalla jollain tavoin myös muita. Luukkaisen mukaan opettajuus on jotain, joka on opettajan profession ja opettamisen välissä. Se muodostuu kahdesta ulottuvuudesta: opettajalla on oma orientaatio ja myös yhteiskunnan edellyttämä orientaatio opettajan tehtävään. Lyhyesti sanoen opettajuus on kuva opettajan työstä. (Tuominen & Wihersaari 2006, 94 - 95.)

Onko ammattisivistys kuva jostakin? Monet ammatilliset kasvattajat liittävät kasvatustieteen vain lapsiin ja hyvien tapojen ja käyttäytymisen opettamiseen. Kasvatustieteen käsite liittyy selkeästi myös ammattikasvatukseen alaan, varsinkin jos ymmärrämme kasvatustieteen kasvattajan ja kasvatettavan välisenä dialogisena suhteena.

Ammattikasvatustapahtumassa osapuolet eivät ole ikärakenteen puolesta enää aikuinen-lapsi asetelmassa, vaan kohtaaminen on enemmän tasa-arvoinen. Ammattikasvatuksessa korostuvat vuorovaikutustaidot, kyky aitoon dialogiseen kohtaamiseen. (Tuominen & Wihersaari 2006, 98.)

Ammattirakenteet ovat muutoksessa ja ammattien nimikkeiden ja kvalifikaatiovaatimusten sisällöt muuttuvat. Erikoistuneiden ammattitaitovaatimusten sijaan työelämässä kaivataan joustavuutta, kykyä reagoida uusiin tilanteisiin, yhteistyötaitoja ja kykyä itsenäiseen monitaitoiseen työskentelyyn. Kvalifikaation käsitteen avulla tuodaan esille ne ammattitaidon vaatimukset, jotka ovat professionaalisen ammatin taustalla. Työn tekeminen ja kehittäminen edellyttävät työn tekijöiltä tietynlaista osaamista. Kvalifikaatiot elävät muuttuvan työelämän mukana, ja

niitä on vaikea määritellä tarkkarajaisesti. Kvalifikaatiolla työntekijä vastaa työnantajan antamaan työhaasteeseen. Ammattitaitoa ja korkeata laatua käytetään usein toistensa synonyymeinä. Kompetenssin suhde kvalifikaatioon on samanlainen kuin kvalifikaation suhde profession. Se on myös käsite, joka on synonyymi ammattitaidolle. Tämän ketjureaktion pysyvänä ominaisuutena on käsitteiden sisältöalueiden epämääräisyys. Kompetensi tarkoittaa samaa kuin pätevyys. Työkokemus on merkittävässä asemassa kompetenssia määriteltäessä. (Tuominen & Wihersaari 2006, 105 - 106.) Ammatin olemukseen liittyvät korkea arvolataus, moniulotteisuus ja monimutkaisuus, osiin jaettavuus ja osien erilainen arvottaminen, yllätykselliset kehityssuunnat, ammattien väliset intressiristiriidat, alkuperän yksimielinen tunnustaminen, kiistely "oikeasta" ymmärtämisestä. (Tuominen & Wihersaari 2006, 110 - 111.)

Ammattikasvatuksen ontologiseen tarkasteluun kuuluu siis työn olemuksen tarkastelu. Käsitteellisesti on tyypillistä, että alalla toimiva ammattilainen, joka voi olla "itse oppinut" tai muodollisen koulutuksen käynyt, saa toimeentulonsa laajasti erityyppisistä tehtävistä, joista osa voi olla kaukana hänen "ammattistaan". Urheilussa on tyypillistä, että ihminen saa elantonsa harrastamalla tiettyä lajia. Tieteen tulee ottaa huomioon ne tosiasiat, jotka liittyvät tutkimuskohteeseen. Jaottelut, kuten "yleissivistävä-ammattilainen" ja "professio-ammatti", liittyvät lähinnä koulutuspolitiikkaan ja työmarkkinakeskusteluihin, eivätkä ole objektiivisia tieteellisiä tosiasioita. Ne kuvaavat käsitteinä jotain, mutta eivät ole ammattikasvatuksen tieteellinen perusta ja lähtökohta ammatin määrittelyyn. "Dynaaminen ammatin käsite" lähtökohtana ylittää tällaiset jaottelut. Dynaaminen ammatin käsite painottaa voimakkaasti yksilöä ja hänen omaa ymmärrystään ammatistaan. Huomio kiinnitetään siihen, minkälainen identiteetti ihmisellä itsellään on ja sen myötä miten ja millainen "ammatti" siihen määrittyy. Dynaaminen ammatin käsite ei kuitenkaan unohda yhteiskuntaa ja kontekstia, jossa yksilö elää. Yhteiskunta kontekstina luo raamit ammattilaisille ja niiden määrittelylle. Ihminen yksilönä määrittelee itseään ja ammatiaan suhteessa maailmaan ja yhteiskuntaan, jossa hän elää. Kyse on yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutuksesta, jossa myös "ammatti" määrittyy. Dynaamisessa määrittelyssä, jossa lähtökohtana on ammattilainen itse, ammatteihin suhtaudutaan tasavertaisesti. (Tuominen & Wihersaari 2006, 120 - 121.)

Ontologiassa on käsitelty taidon perimmäistä luonnetta ja suhdetta ammattiin sekä ammattitaitoa ontologisenä käsitteenä. Taito on yhdistetty siis ammatin ontologiseen olemukseen. Tieto-opissa taitoa käsitellään yhteydessä tietoon ja osaamiseen. Taitoon liittyy tietämystä eli osaamisen perustana on tieto siitä, miten jokin asia tehdään. Tietoon taas kuuluu osaamista ja taitoa soveltaa sitä. Lammenranta (1994) on määritellyt taidon osaamiseksi, jolloin tietoon liittyy taito tehdä. Lammenrannan esimerkkinä lauseesta “tiedän miten leipä valmistetaan” seuraa, että osaan tehdä leivän eli minulla on taito. Aina tietoon ei välttämättä sisälly taitoa tehdä kyseinen asia. Voimme tietää miten jokin asia tehdään, ilman että itse osaamme tehdä sitä. Vaikka tiedämme miten hyppy tehdään taitoluistelussa emme välttämättä osaa tehdä hyppyä. Tällöin on tietoa mutta ei taitoa. (Tuominen & Wihersaari 2006, 129 - 130; Lammenranta 1994, 73 -74.)

5.2 Ontologia, epistemologia ja tutkimusongelma

Toiskallion (1994, 76 - 80) mukaan filosofialle on ominaista, että siltä puuttuu oma kohdealue. Se voi ottaa minkä tahansa tutkimuskohteeseen ja sen metodi on ajattelu. Filosofia saavuttaa sellaisen etäisyyden tutkimuskohteeseen, että tieteen ontologiset ja epistemologiset edellytykset voidaan tematisoida tutkimuskohteiksi. Toisaalta filosofia ei saa unohtaa oman todellisuusperustansa ja omien tietosedellytystensä reflektointia. Todellisuuden tulee määritellä tieteet. Ymmärretään, että on olemassa tietty todellisuus, jolla on tietynlainen luonne tai olemus. On ensin tutkittava tuo luonne, jotta todellisuutta voitaisiin pätevästi tutkia. Tiede ei tuota ensimmäistä tutkimusta kykene suorittamaan, vaan se kuuluu filosofian tehtäviin. Pidetään tärkeänä sen ymmärtämistä, että todellisuus on objektiivisesti olemassa, mutta totuus on kielellistä (teksturaalista), toisin sanoen sanoissa ja lauseissa konstruoitua. Teot ja oliot todennetaan sanoilla ja lauseilla.

Filosofia ei paljasta todellisuuden varsinaista luonnetta, mutta se voi dekonstruoida kieltä, jolla todellisuus tuotetaan tietynlaisena. Rorty (1980) kaipaa filosofialta dekonstruoinnin eli näkymättömäksi tekemisen ohella kielen rikastamista, uusien

sanojen ja lauseiden tuottamista todellisuuden kuvaamiseksi. Didaktinen ajattelu ymmärretään järkeväksi, jos se edistää tehokasta toimintaa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämä ajattelu pitää herättää subjektissa pedagogiikan keinoin. Filosofian tulisi asettaa vastakkain vallitsevan opetuskäytännön hyviä ja huonoja piirteitä. Rorty ei tarkoita kysymisellä pysyvän totuuden näkemisen esteiden poistamista, vaan jatkuvaa kysymistä. Rortyn keskeinen motiivi on, ettei hajoavan varman tiedon ideaalin (epistemologian) jättämää aukkoa täytettäisi, vaan kulttuurista kehittyisi sellainen, jossa pakkoa ei enää koettaisi. (Hautala ym. 1994, 76 - 80; Rorty 1980, 287-295.)

Ontologiassa ihmetellään, millaisista olioista maailma on muodostunut. Tieteellinen toiminta perustuu näin idealismin periaatteisiin ja tutkii mm. kirjoitusta, ei kirjainmerkkeinä vaan lauseina ja niiden sisältöinä. (Niiniluoto 1997, 24 - 29; 2003, 28 -29.)

Ammattisivistyksessä nimeän olevaiseksi sen minkä olevaiseksi ymmärrän. Oletan kohteiden olevan olemassa sinällään, mutta tajunnasta riippuvina ilmiöinä. Tutkin ammattisivistyksen käsitettä ontologian perustelevana ja siihen nojautuen ammattisivistyksen ilmenemistä suurtalouskokin koulutuksen opetussuunnitelmien perusteissa ja kansallisessa näyttöaineistossa. Päämääränä on tuottaa informaatiota tutkimastani aineistosta rakennusaineiksi uusien opetussuunnitelmien perusteiden soveltamiseen.

6 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA KEINOT

Ammattisivistyksen näkökulmasta opetussuunnitelman perusteita ei ole catering-alalla aikaisemmin tutkittu. Tutkimusongelmana on ammattisivistys-käsitteen tutkiminen, ja tarkoituksena on selvittää, miten se ilmenee matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla suurtalouskokin koulutuksen opetussuunnitelman perusteissa. Tavoitteena on opetussuunnitelman kehittäminen, ja tarkoituksena on päästä ihmettelystä tiedostamiseen ammattisivistys-käsitteen suhteen sekä todentaa sivistyksellisten sisältöjen ilmenemisen todennäköisyys opetussuunnitelmissa.

Aineistona tutkimuksessa on ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet: catering-alan perustutkinto, suurtalouden ruokatuotannon koulutusohjelma, suurtaloukokki. Opetushallitus on määrännyt perusteet helmikuussa 2000. Aineistossa on esitetty ammatillisen koulutuksen tehtävät ja tavoitteet, perustutkinnon ja opintojen muodostuminen, tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arviointi, määräyksiä opinto-ohjauksesta, työssä oppimisesta, erityisopetuksen toteuttamisesta, maahanmuuttajien ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusjärjestelyistä sekä oppisopimuskoulutuksesta. Aineistossa on myös näyttötutkinnon perusteet, catering-alan perustutkinnon muodostuminen, siinä vaadittava ammattitaito ja arvioinnin perusteet sekä liiteosassa ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden laadinnan lähtökohdat. Aineiston analyysimenetelmänä on laadullinen teema-analyysi, jonka yhteydessä esitän aineistolle kysymyksiä, jotka nousevat ammattisivistyksen käsitteen purkamisen kautta. Induktiivisen tutkimusotteen sekä kvantitatiivisten taulukoiden tulkitsemisen kautta päädyin yksityisistä havainnoista yleisiin merkityksiin. Pelkistin tekstistä sivistystermit ja niitä ilmentävät ilmaisut. Ryhmittelin tulokset, ja nimesin ne sisällöstä löytämiini asiayhteyksiin. Kirjasin ne sisällöt, joissa sivistysviittauksia ei ollut. Luokittelin löydökset taulukoiksi ja kuvioiksi.

7 SIVISTYSTÄ VÄHÄN

Tutkimusaineistona minulla on ollut ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet (tekstissä ajoittain opetussuunnitelma) liiteosineen, catering-alan perustutkinto, suurtalouden ruokatuotannon koulutusohjelma, suurtaloukokki.

Kyseessä on deskriptiivinen tutkimusasetelma ja pyrin kuvaamaan ammattisivistyksen nykyistä tilaa käsittelemässäni aineistossa. Toteutan tutkimuksen tukeutumalla perinteisiin sivistystä ilmaiseviin sanoihin ja laajennan käsitystä oman teoreettisen ja käytännön tietoni pohjalta etsimällä ne asiayhteydet, joissa viitataan sivistysosaamiseen. Rajaan aineistosta pois yhteisten opintojen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arvioinnin sekä koulutusohjelmittain eriytyvistä ammatillisista opinnoista

ruoka- ja asiakaspalvelun koulutusohjelman opintojen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arvioinnin. Tutkittava aineisto sisältää noin 50.000 sanaa.

7.1 Sanat sivistys-käsitteen ytimestä

Eri lähteissä mainitaan sivistyksen kovaan ytimeen kuuluvan hieman erilaisia asioita. Eri tutkijat näkevät sivistyksen ja painottavat sivistys-käsitettä eri tavoilla. Sekä sivistyksestä että ammattisivistyksestä on erilaisia käsityksiä, joissa erilainen tarkastelun näkökulma tuo esiin toisistaan poikkeavia näkemyksiä ja johtopäätöksiä.

Määrittelen teema-alueet etukäteen. Tein luettelon sanoista, jotka sivistykseen kuuluvat minun näkemykseni mukaan. Opetussuunnitelma on hiljaa eikä esitä vastalauseita.

Etiikka

Ihmisarvo

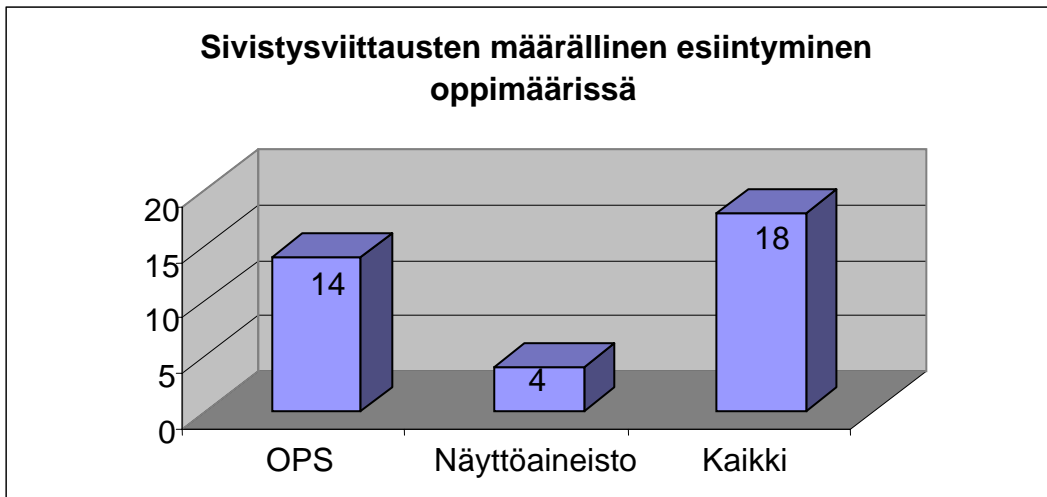
Sivistys

Estetiikka

Persoona = yhteisten ongelmien ratkaisutaito, arvo-osaaminen, yhteistyökyky.

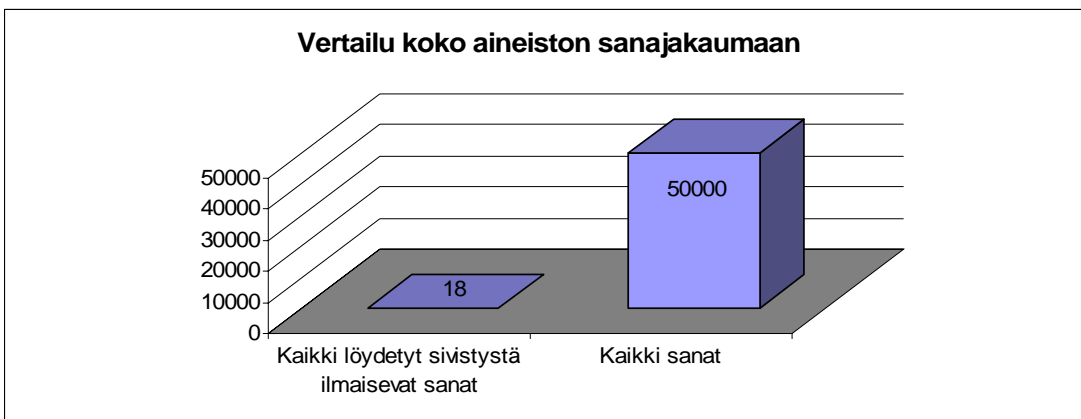
Totuus

Aluksi luin läpi koko aineiston ja rajasin pois sen aineiston osan, jota en aikonut lähemmin tutkia. Toisella lukemiskerralla keräsin rajatusta aineistosta systemaattisesti määrittelemäni sivistyssanat, jotka olivat tekstissä kirjoitettuna johonkin muotoon. Persoona ryväskäsitteenä aina vähän pysähdytti. Koko valitussa aineistossa joku sanoista esiintyy kaikkiaan 18 kertaa. Opetussuunnitelman perusteissa maininta on 14 kertaa, joista maininnoista 5 sisältyy liiteosan käsitykseen työstä ja ammattitaidosta. Kansallisen ammattiosaamisen näyttöaineistossa mainintoja on 4. Kuvion 7 avulla nähdään, miten viittaukset jakautuvat koko aineistossa.

KUVIO 7. Sivistys-viittausten jakauma aineistossa

Viittausten määrä sanallisesti oli pieni, mutta totesin aineiston jo tässä vaiheessa käsittävän sivistysviittauksia ja sivistyksellistä sisältöä enemmänkin, joten päätin etsiä aineistosta ne asiayhteydet, jotka viittaavat sivistysosaamiseen.

KUVIO 8. Sivistys-viittausten vertailu aineistossa

Koko aineiston sanajakaumaan verrattuna (kuvio 8) totesin sivistysviittausten suoraan sivistystä ilmaisevien sanojen muodossa puuttuvan lähes kokonaan. Tämä tulos vahvisti jatkotutkimuksen tarpeellisuuden. Lukemisen perusteella tiesin, että tämä ei ole koko totuus.

7.2 Asiayhteys, jossa sivistystä ilmaistaan

Tässä osassa tukeudun ontologiaan. Pidän koko ajan mielessäni ja tekstinä rinnalla ontologian määritelmät. Epäilyksen vallatessa mieleni tarkistan uudelleen ja taas uudelleen, mistä ontologisessa mielessä on kysymys. Nostan esiin sisällöt ja tekstin osat, joissa mielestäni oli sivistyksellinen viritys. Lisäksi nimeän, mihin sivistyksen alueeseen tekstin osa, kokonaisuus tai maininta viittaa. Teksti on lainattu kopioimalla, ja lähes jokaiseen kohtaan on merkittynä sivunumero. Olen merkinnyt tekstin jälkeen, mihin sivistyksen kategoriaan teksti viittaa. Lisäksi ihmettelen ja kommentoin aineistoa. (Liite 1.)

7.3 Maininnat sivistyksestä sisällöissä

Aineisto on riittävä. Voin muodostaa näkemyksen tutkittavasta asiasta. Pelkistän havainnot taulukoimalla sivistysmaininnat ammatillisten opintojen tavoitteissa ja työssä oppimisen ja näytön tavoitteissa. Merkitsen taulukkoon, millä arvioinnin tasoilla maininnat esiintyvät, jos maininta on arviointia koskevassa osassa tekstiä. (Taulukko 1.) Taulukoin sivistysmaininnat myös muissa ohjeissa ja tavoitteissa. (Taulukko 2.) Taulukot olen muotoillut ja vierittänyt niin, että ne ovat luettavissa kokonaisina yhdellä sivulla kokonaisuuden hahmottamisen helpottamiseksi.

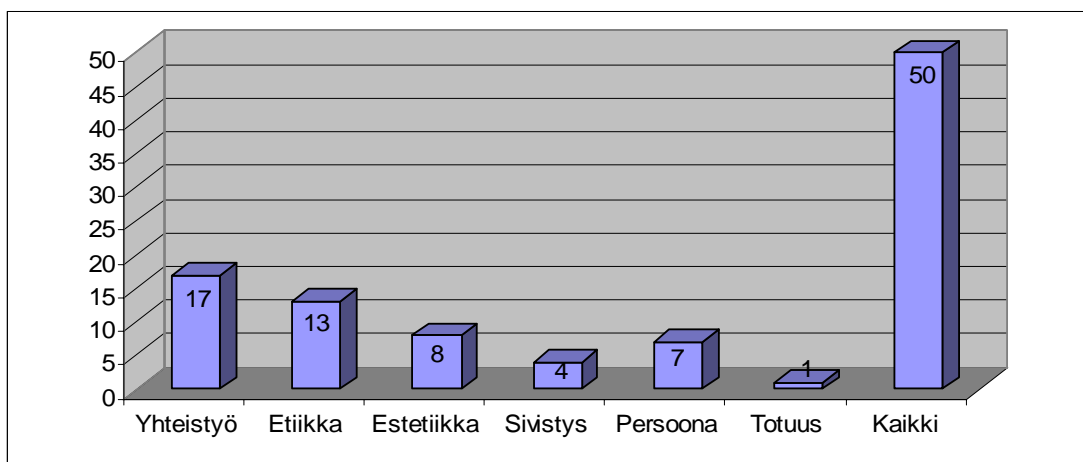
TAULUKKO 1. Maininnat sivistyksestä keskeisissä sisällöissä/arvioinnissa

Sivistysmaininta	Ammatillisten opintojen tavoitteissa	Arvioinnin taso	Työssä oppimisen ja näytön tavoitteissa	Arvioinnin taso
-ihmistä huomioiva arvolähtökohta, etiikka -esteettisesti -eettinen valinta -etiikka ja yhteistyö -yhteistyötaidot	Cateringalan keittiötoiminnot 30 ov	K T ja K tasolla	-maininta yhteistyöstä N. ympäristössä	
-eettistä ja suvaitsevaista -hyvät käytöstavat ovat sivistystä	Cateringalan asiakaspalvelu 10 ov	K T	-yhteistyökyky ja arvo-osaaminen -ihmisarvo ja etiikka -estetiikka -yhteistyökyky -maininnat hyvään käyttäytymiseen, joka on sivistynyttä toimintaa -arvo-osaamista	K T,H,K
-kauniita aterioita – estetiikkaa -eettinen viittaus -arvo-osaamista, -yhteistyötaitoa	Suurtalouden ruokatuotanto 20 ov	K T	-maininta yhteistyöstä N-ympäristössä -estetiikka? -etiikka -yhteistyö -kaikki viittaukset yhteistyökykyyn ja yhteisten ongelmien ratkaisutaitoon	
-yhteistyötaitoa -estetiikkaa -yhteistyö	Tilaus- ja teemaruokien valmistus 10 ov	K T	-viittaus sisältää eettisen ja moraalisen arvovaruksen. -estetiikkaa -yhteistyö -eettisyys -arvo-osaamista	H ja K
-osaamisen perustana sivistyneisyys -yhteistyötaidot	Juhlapalvelut 10 ov	K T	-viittaus kulttuuriosaamiseen, työn perustana sivistyneisyys -viittaus yhteistyön mahdollisuuteen N-ympäristössä -viittauksissa yhteistyö ja arvo-osaamista -etiikka	K
-estetiikkaa -yhteistyötaidot	Kahvila ja pikaruokapalvelut 10 ov	K K ja T tasolla	-viittaus estetiikkaan -totuudellisuuteen -viittaus yhteistyöhön	
-estetiikkaa -yhteistyötaidot	Ruokapalvelut asiakaskohteessa 10 ov	K K ja T	-viittaus yhteistyöhön	T,H,K

Taulukossa 1. on nähtävillä sivistyksen koko kirjo. Kuitenkin taulukko on aineistoon nähden pieni. Yhteistyötaidot on nähty aineistossa kaikkein tärkeimpänä osaamisen

alueena. Yhteistyötaitojen kautta kasvavat myös sivistystaidot ja vahva ammattisivistys.

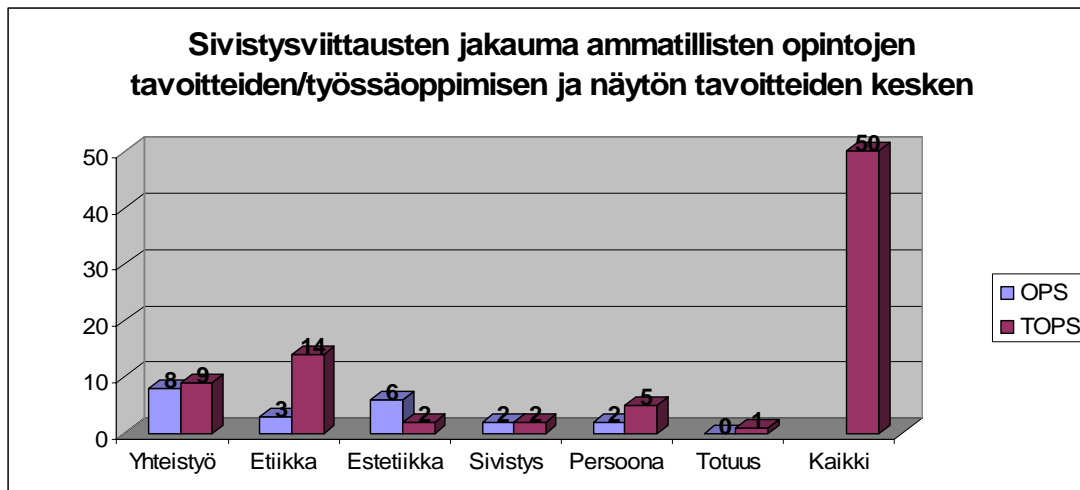
Kuviossa 9 on sivistysviittausten lukumäärällinen esiintyvyys todellisiin olemassa oleviin entiteetteihin ontologisen tulkintani perusteella verrattuna. Tässä taulukossa ”persoonaa” viittaa yhteisten ongelmien ratkaisutaitoon ja arvo-osaamiseen. Yhteistyökyky on osa persoonaa, mutta käsittelen sen erikseen, koska se on yksi arvioitavista osaamisen kohteista kaikissa ammatillisissa oppimäärissä.

KUVIO 9. Sivistys-viittausten lukumäärällinen esiintyvyys aineistossa

Yhteistyötaidot on nostettu opetussuunnitelmassa niiksi taidoiksi, joita eniten pitää kehittää. Etiikka on mainittu toiseksi useimmin, mutta sivistys ja totuudellisuus jäävät arvo-osaamisen ja ongelmanratkaisutaitojen eli persoonaan liittyvien ominaisuuksien jälkeen.

Kuviossa 10 vertailen sivistysviittausten jakautumista opetussuunnitelmassa ammatillisten opintojen (ops) ja työssä oppimisen sekä näytön tavoitteiden (tops) kesken.

KUVIO 10. Sivistysviittausten jakauma/ops ja tops

Kuviosta nähdään, miten eri tavalla opetussuunnitelmassa sivistykselliset sisällöt painottuvat verrattuna työssä oppimisen ja näytön tavoitteiden kesken.

Yhteistyötaitojen suhteen ei ole juurikaan eroa, mutta eettisen osaamisen suhteen jakauma on suurin. Opetussuunnitelmassa etiikkaa on löytynyt 3 kohdassa ja työssä oppimisen ja näytön tavoitteissa 14 kohdassa. Toisaalta estetiikan jakauma kääntyy opetussuunnitelman hyväksi 6/2. Sivistys mainitaan molemmissa suunnitelmissa kahdesti. Ongelmien ratkaisutaitoon ja arvo-osaamiseen viittaava persoona rankataan topsissa näkyviin 5 kertaa ja opsissa kahdesti. Työssä oppimisen ja näytön suunnitelmassa mainitaan totuus kerran. Opetussuunnitelmassa sitä ei mainita. Kuvion perusteella näyttää siltä, että opetussuunnitelmassa sivistysosaamista on tavoitteissa vähemmän kuin työssä oppimisen ja näytön suunnitelmassa.

Taulukossa 2 on koottuna aineiston sivistysmaininnat arviointiohjeista, hyväksi lukemisen ohjeista, opetussuunnitelman laadinnan ohjeista, näyttötutkintojen tehtävistä ja tavoitteista ja erilaisista käsityksistä.

TAULUKKO 2. Maininnat sivistyksestä ohjeissa ja tavoitteissa

Sivistysmaininta	Ohjeet ja tavoitteet
Tekstissä näkyy eettisyys ja avoimuus, jotka ovat osa arvomaailmaa.	Arvioinnin tehtävät ja toteuttaminen
Yhteistyötaidot	Hyväksi lukeminen
Arvo-osaamista sisältävä maininta	Arviointi erityisopetuksessa
Viittaa vapaasti valittaviinkin opintoihin, joissa erikseen on mainintoja etiikasta, estetiikasta ja yhteistyöstä.	Opetussuunnitelman laadinta
Viittaus tulkittavissa osaksi sivistyneisyyttä Valinnat voivat olla sivistysopintoja. Maininta arvo-osaamiseen	Näyttötutkintojen tehtävät ja tavoitteet
Sisältö on otsikon mukainen	Ammatillisen koulutuksen tehtävä ja arvolähtökohdat
Viittaus yhteistyökykyyn	Tieto- ja oppimiskäsitys
Viittaukset ammatillisuuteen, sivistykseen, eettisyyteen ja arvo-osaamiseen sekä yhteistyötaitoihin. Liittyvätkö estetiikka ja totuudellisuus edellä mainittuihin Onko estetiikka osa sivistystä ja totuudellisuus osa työn eettistä hallintaa	Käsitykset työstä ja ammattitaidosta

Taulukon avulla saa käsityksen siitä, missä osissa aineistoa on sivistyksellisiä sisältöjä löydettävissä. Taulukossa näkyy, miten ohut, horjuva tai tulkintaa vaativa aineiston sisään kirjoitettu sivistyksellinen osuus on.

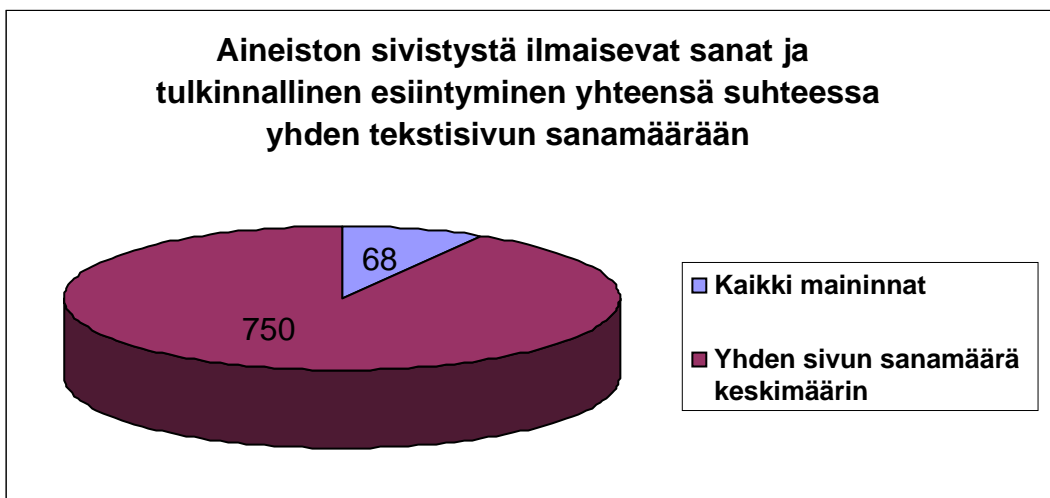
Taulukkoon 3 olen koonnut ne aineistossa olevat sisällöt, joissa sivistykseen viittaavia sanoja tai sivistyksellistä sisältöä ei ole löytynyt.

TAULUKKO 3. Ei sivistysmainintoja tavoitteissa

Ammatillisten opintojen tavoitteet	Työssä oppimisen ja näytön tavoitteet
<p>MUUT VALINNAISET OPINNOT, 10 OV s. 68</p> <p>VAPAASTI VALITTAVIEN OPINTOJEN TAVOITTEET, KESKEISET SISÄLLÖT JA ARVIOINTI s. 68</p> <p>OPINTO-OHJAUKSEN TAVOITTEET s. 69</p> <p>OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA ARVIOINTI s. 69</p> <p>ARVOSANA-ASTEIKKO JA ARVOSANOJEN MUUNTAMINEN s.74</p> <p>TODISTUKSET s. 75</p> <p>OPINTO-OHJAUKSEN JÄRJESTÄMINEN s. 77</p> <p>TYÖSSÄOPPIMINEN s. 78</p> <p>TYÖTURVALLISUUS s. 79</p> <p>AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN s. 79</p> <p>HENKILÖKOHTAINEN OPETUSSUUNNITELMA s. 80</p> <p>MAAHANMUUTTAJIEN JA ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN OPETUSJÄRJESTELYT OPINTOJEN JÄRJESTÄMINEN</p> <p>OPPISOPIMUSKOULUTUS</p> <p>NÄYTTÖTUTKINTOIHIN VALMISTAVA KOULUTUS</p> <p>HENKILÖKOHTAISEN OPISKELUSUUNNITELMAN LAADINTA</p> <p>JATKO-OPINTOMAHDOLLISUUDET</p> <p>AMMATTITAIDON OSOITTAMISTAPOJEN JA TUTKINTOSUORITUSTEN ARVIOINNIN YLEISET PERUSTEET s.88</p> <p>CATERING-ALAN PERUSTUTKINNON MUODOSTUMINEN</p> <p>LIITEOSA PERUSTEIDEN LAADINTAA OHJANNEET PERIAATTEET / UUDET TUTKINNOT</p> <p>CATERING-ALAN KUVAUS</p> <p>CATERINGALAN KEITTIÖTOIMINNOT 30 OV</p>	<p>CATERINGALAN KEITTIÖTOIMINNOT 30 OV</p> <ul style="list-style-type: none"> - Työtehtävän hallinta - Työn perustana olevan tiedon hallinta - Työturvallisuuden hallinta - Yhteiset painotukset <p>CATERINALAN ASIAKASPALVELU 10 OV</p> <ul style="list-style-type: none"> - Työtehtävän hallinta - Työn perustana olevan tiedon hallinta - Työturvallisuuden hallinta - Yhteiset painotukset <p>SUURTALOUDEN RUOKATUOTANTO 20 OV</p> <ul style="list-style-type: none"> - Työprosessin hallinta - Työn perustana olevan tiedon hallinta - Työturvallisuuden hallinta - Yhteiset painotukset <p>TILAUS- JA TEEMARUOKIEN VALMISTUS 10 OV</p> <ul style="list-style-type: none"> - Näyttöympäristö - Työtehtävän hallinta - Työn perustana olevan tiedon hallinta - Yhteiset painotukset <p>VALINNAISET OPINNOT JUHLAPALVELUT 10 OV</p> <ul style="list-style-type: none"> - Näytön kuvaus - Työprosessin hallinta - Työtehtävän hallinta - Yhteiset painotukset <p>KAHVILA- JA PIKARUOKAPALVELUT 10 OV</p> <ul style="list-style-type: none"> - Näyttöympäristö - Työtehtävän hallinta - Työn perustana olevan tiedon hallinta - Työturvallisuuden hallinta - Yhteiset painotukset <p>RUOKAPALVELUT ASIAKASKOHITEESSA 10 ov</p> <ul style="list-style-type: none"> - Näytön kuvaus - Työtehtävän hallinta - Työn perustana olevan tiedon hallinta - Työturvallisuuden hallinta - Yhteiset painotukset

Tämä taulukko panee miettelijäksi. Miksi sisällöissä on näinkin merkittäviä otsikoita, joiden sisältöihin ei ole kirjoitettu sivistyksellistä tavoitteellisuutta? Esimerkiksi työturvallisuus-osastossa on kokonaan tekstistä unohdettu henkinen työsuojelu, joka kuuluu etiikan piiriin. Työssä oppimisen ja näytön tavoitteissa useissa sisällöissä, jotka liittyvät asiakaspalveluun, ei ole sivistyksellistä sisältöä työn perustana olevan tiedon hallinnan tavoitteissa. Kuitenkin asiakaspalvelun edellytetään olevan varsinaisessa opetussuunnitelmassa asiakaslähtöistä. Tässä on selkeä ristiriita opsin ja topsin välillä.

Seuraavassa kuviossa ovat aineiston sivistystä ilmaisevat sanat ja tulkinnallinen esiintyminen yhteensä suhteessa yhden tekstisivun sanamäärään. Tällä kuviolla halusin osoittaa, millaisen määrän sivistystä aineisto sisältää suhteessa yhden sivun tekstiin. Oletus on fiktiivinen, mutta kuvaa mielestäni osuvasti sivistysosaamisen suhdetta koko tutkitussa aineistossa.

KUVIO 11. Kaikki sivistysmaininnat / yhden sivun teksti

Kun sektori merkittäisiin koko aineiston sanamäärään, se olisi pieni säde tässä kokonaisuudessa. Kovin on heiveröinen ja ohut sivistyskasvatuksen osuus opetussuunnitelmassa.

Yllätyksekseni löysin kohtia, joihin olen kirjoittanut epäilykseni epäeettisestä sisällöstä. Onneksi niitä ei ole monta. Kokoan ne tähän.

1. Yrittäjyyden kehittymisen tavoitteet ovat professionaalista osaamista ja tavoitteisiin sisältyy autonomian vaatimus. Onko näin korkea tavoite jo epäeettinen tämän tasoisessa koulutuksessa? (Liite 1.)
2. Opintoviikko on 40 tuntia opiskelijan työtä s. 14. Onko epäeettistä määritellä opiskelijan työaika näin suureksi? vrt. työehdot. (Liite 1.)
3. Ruokapalvelut asiakaskohteessa on valinnainen ammatillinen sisältö. Valinnaisessakin aineessa soveltaminen T1-tason tavoitteena on epäeettinen. (Liite 1.)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opetussuunnitelman perusteissa on määriteltynä yhteiset painotukset ja kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen, jossa koulutuksen perustaksi monipuolisesti määritellään sivistys, mutta arvo-osaamisen määrittelyssä sivistys unohdetaan. Tämän tutkimuksen mukaan sivistystä on kirjoitettu hyvin vähän varsinaisen opetussuunnitelman perusteisiin ja työssä oppimisen suunnitelman perusteisiin.

Aineistossa on kohtuullisen paljon osa-alueita, joissa sivistyksellinen näkökulma puuttuu kokonaan. Näin yhteinen ydinosaaminen, tässä tapauksessa sivistys, jää vaille ansaitsemaansa huomiota eikä siksi toteudu tarkoitetulla tavalla. Uusia opetussuunnitelmia kirjoitettaessa sivistykselliset tavoitteet kannattaa huomioida perusteellisesti, koska arvo-osaamisen, eettisen vastuun ja estetiikan sekä ammattitiedon ja ammattitaidon hallinta palauttavat kunniaan hyvän työmoraaalin, laadukkaan työn ja kasvavan itsekunnioituksen. Sitä kautta oppii tekemään valintoja, joiden tuloksena on hyvä elämä. Ammatillisen koulutuksen arvostuksen nostamisen kannalta on keskeistä laaja-alainen ammattisivistys ja jatko-opintokelpoisuus. Epäeettiseksi tulkitsemanni asiat vaativat kehittämistä. Työssä oppimisen ohjaajien pedagogista osaamista on kehitettävä, koska työssä oppiminen on merkittävä osa oppilaan koulutusta. Kun kouluttajina voivat toimia epäpätevät kouluttajat, voidaan kysyä onko tämäkin epäeettistä ja saavutetaanko se sivistystaso, johon ollaan pyrkimässä.

Estetiikka liittyy kauneuden käsitteeseen ja kokemiseen. Voidaan puhua esteettisestä laadusta, joka kehittyy esteettisen arvostelukyvyn kehittyessä. Tämä tapahtuu tulosten vertailujen kautta tutkimalla onko lopputulos tavoitteen mukainen ja onko tavoite asetettu kyllin korkealle. Ihmisen esteettisyyden tekee omalaatuiseksi nimenomaan esteettinen arvostelukyky esteettisistä havainnoista ja niistä seuraavista tunteista. Esteettisen kasvatuksen osuus aineistossa voisi olla reilusti suurempi. Ihmiset varovat esteettisiä kannanottoja ja viittauksia, koska kauneuden kokemus on jokaiselle erilainen. Kuitenkin sen merkitys nuoren kasvuaikana on ylivertainen muihin ikäkausiin verrattuna. Hyvännäköinen on melkein ainoa kriteeri, jolla perustellaan uusia ihmissuhteita. Olisi mielenkiintoista tietää mitä se kenellekin merkitsee ja mitä kaikkea esteettinen voisi olla ammattikasvatuksessa kokonaisuudessaan.

Eettisen kasvatuksen tulee olla läsnä kasvatuksen ja ihmiseksi kasvamisen kokonaisuudessa. Tällöin on keskeistä ammattikasvattajan avoin ja rehellinen sitoutuminen kasvatuksellisesti hyviin arvoihin ja kasvattaminen kohti tervettä kriittisyyttä. Ammattietiikka tarkoittaa ammattialan yhteistä systemaattista näkemystä siitä, millainen ammatillinen toiminta on oikein ja hyvää ja millainen puolestaan väärää ja pahaa. Ammattietiikan lähtökohtana on oletus siitä, että työhön liittyvien moraalisten ongelmien ratkaisu perustuu pohdittuun näkemykseen oikeasta ja väärästä. Arvojen kytkytyminen ammatti-identiteettiin on keskeistä ammattieettisessä toiminnassa. Millaiseksi ammatillisen käsitys ammatillisesta roolistaan kehittyä, vaikuttaa hänen käsitykseensä siitä, millaisia velvollisuuksia ammattitoimintaan liittyy ja millaista käyttäytymistä ammatilliselta odotetaan. Toimeenpanotaito on olennainen osa eettistä toimintaa, sillä sen epäonnistuttua eivät muut toiminnan osatekijät johdakaan ennakoituun lopputulokseen. (Juujärvi ym. 2007.)

Todellinen inhimillisyys, kyky rakastaa, konkretisoituu hoitamisessa lähimmäisenrakkautena. Rakkauteen toimintansa perustava hoitaja välittää rakkauden voimaa ja valoa. Caritas-ajatus eli ajatus rakkaudesta ja laupeudesta on kaiken hoitotyön ydin. Laajasti ajatellen sen tulisi olla kaiken opettamisen ja kasvatuksen ja myös ihmissuhteiden ydin. (Paldanius 2002, 13-45.) Voiko kokonaisuuden eettinen perusta joiltakin osin perustua lähimmäisenrakkauteen? Eikö se ole mitä suurinta lähimmäisenrakkautta, kun kaikki tekeminen on asiakaslähtöistä? Silloin tekemisellä on eettinen perusta.

Yhteiskunta ja jokainen yksityinen ihminen tarvitsee rakkautta pysyäkseen terveenä. Tunnepohjaiset kiintymykset ovat siltoja ihmisten välillä. Ne ovat toimivan, luovan ja myötätuntoisen yhteiskunnan peruspilareita. Rakkautta tulisi jokaisen saada tuntea koko elämänsä ajan syntymästä kuolemaan. (Kankare, Hautala-Jylhä & Munnukka 2004, 175.) Miten tunnepohjaiset kiintymykset saa toteutettua oppilaan elämässä? Etzionin päätöksentekomallin mukaan jopa se mitä haluamme oppia, valikoituu tunnetekijöiden perusteella. Opetussuunnitelma ja työssä oppimisen suunnitelma ovat pieninä palasina, joissa jokaisessa oppilas voi kohdata uuden aikuisen. Voiko kehittyä tunnesiteitä ja välittämisen aitoa kokemusta ympäristössä, jossa pysyvää ovat vain muutos ja aina vain uudet ihmissuhteet.

Kasvatuksen specialisoitumista ja pirstoutumista pidetään negatiivisena kehityksenä. Yksittäiset tiedot ja taidot eivät yhdisty yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, maailmankatsomukseksi. Kasvatusvastuuta ei voi luovuttaa kasvavalle tai jättää sitä oppijan itsenäisen tiedonkonstruointikyvyn varaan, kuten monet nykyisin olettavat. Kasvattajan vastuu ulottuu sen arviointiin, mitkä sisällöt ovat kasvatettavan kasvuprosessin kannalta arvokkaita ja myös kulttuurisesti tarpeellisia. Sivistysprosessi ei toteudu itsestään vaan edellyttää pedagogista vaikuttamista eli kasvatusta. Ihmisen sivistyksellisyys on suhteellista ja sidoksissa siihen historialliseen ja sosiokulttuuriseen maailmaan, jossa ihminen toimii. (Siljander 1997, 2000.)

Miten hyvin ammatinopetuksessa oppilaitoksissa, työssä oppimisessa ja näytöissä voidaan paneutua arvioimaan sitä, mitkä sisällöt ovat kasvatettavan kasvuprosessin kannalta arvokkaita ja myös kulttuurisesti tarpeellisia? Kärsiikö koulu nyt jo tiedollisesta ja kulttuurisesta merkityskadosta?

Lehtisalonen (2008) mukaan viisautta ja sivistys kehittyvät ennen kaikkea siten, että ihminen osaa järjestää tiedon päässään eli oppii. Sen lisäksi tarvitaan tunnetta ja tahdon liikkeelle panevaa voimaa. Ymmärretyksi tulevan tiedon pitää sijoittua muihin tietoihin ja havaintoihin, omiin ajatuksiin, johonkin syyketjuun, kokonaisuuteen. (Lehtisalo 2008, 19 – 24.) Opettajille tämä asia on selkeä pedagogisten opintojen vuoksi. Opettajat osaavat ohjata oppilaita oppimaan juuri niin kuin Lehtisalo opastaa. Voisiko olla niin, että rakkauden puute sekä puute eettisestä ja sosiaalisesta kasvatuksesta

johtaa siihen, että ihmiset menettävät kykynsä samaistumisen kokemuksiin ja myötätuntoon.

Oppimistavoitteiden asettamisessa voisi olla löydettävissä sisältöjä, joiden avulla kehitetään kiinnostusta, arvoja ja ymmärrystä. Voisiko näyttöön ja näytön arviointiin ottaa mukaan suunnitteluprosessin arviointia, jossa arvioidaan, miten prosessissa näkyvät kiinnostus, arvot ja ymmärtäminen sekä estetiikka ja etiikka? Voisiko työn tuloksen arvioinnissa edellyttää pohdittavaksi tuotantoprosessin tarkastelun ohella miten esteettinen ja/tai eettinen toteutui tai ei toteutunut tehdyssä työssä? Päästäisiinkö näin yhä käsitteellisempään tiedonhallintaan ja monimutkaistuvien prosessien hallintaan, joiden kautta kehittyvät perusteelliset ja laajasti yleistettävissä olevat tietorakenteet?

Pohtiessani sivistystä ja erikseen ammattisivistystä kaiken selvittelytyön jälkeen kiteytyi ajatus, josta en pääse irti. Sivistys samoin kuin ammattisivistys ovat kasvatuksen tulosta. Ne molemmat ovat henkilön autonomisia, sisäistettyjä tietoja ja / tai taitoja. Henkilöllä on kasvattamisen tuloksena omaksutut tiedot, taidot, asenteet, tunteet ja arvot, joiden mukaan hän elämässään ja työssään toimii. Syvän ammattisivistyksen omaava ihminen toimii autonomisesti erilaisissa työtilanteissa. Hän löytää ratkaisut ongelmiin ja hallitsee kokonaisuuksia, koska hänellä on vahva sivistyksellinen ja ammattisivistys osaaminen sisäistettynä toiminnan perustana. Hänellä on syvällistä, sisäistettyä osaamista tiedoissa, taidoissa, arvoissa, asenteissa ja tunteissa. Näillä taidoilla ratkeavat erilaiset ongelmat ja rakentuu hyvä elämä.

Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen johtaja Mikko Viitasalo kirjoittaa yliopistokeskuksen asiakaslehdessä 2 vuodelta 2008 pääkirjoituksessa uudenlaisesta opinpolusta maisteriksi. Hän mm. pohtii: "Voisimmeko yhdessä rakentaa toisenlaisen vaihtoehdon, jossa ammatillisen koulutuksen kautta voisi edetä asteelta toiselle aina maisterin tutkintoon saakka? Pitääkö kaikkien kulkea yliopistoihin lukion kautta? Voisiko ammatillinen väylä olla kilpailukykyinen vaihtoehto lukiolle? Kaikki merkit viittaavat siihen, että nuoria kiinnostavat entistä enemmän ammatillinen koulutus ja käytännön työelämä. Uskon, että tämän pohjalle voidaan rakentaa myös akateeminen koulutus ja ura. "

Paremmalla ja sisäistetyllä ammattisivistyasenteella kirjoitettu opetussuunnitelma tukee Viitasalon vision toteutumista.

LÄHTEET

Aalto, H-K., Ahokas, I. & Kuosa, T. 2008. Yleissivistys ja osaaminen työelämässä 2030 – menestyksen eväät tulevaisuudessa. Hankkeen loppuraportti. TUTU-Julkaisuja 1. Viitattu 20.5.2008.

<http://www.tse.fi/FI/tutkimus/yksikot/yleissivistys2030/Pages/default.aspx>

Almenti, C., 2004. Kiehtova epäloogisuus. Helsingin yliopisto. Suomen kielen laitos. Suomen kieli ja kulttuuri. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 21.9.2008.

<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/hum/suome/pg/almenti/kiehtova.pdf>.

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet. 2000. Cateringalan perustutkinto. Opetushallitus. Viitattu 12.8.2008.

<http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/catering.pdf>

Anttila, P., 2006. Ammattikäytännön estetiikka. Teoksessa Friman, M., Lampinen, O., Nummela, P., & Volanen, M., V. Ammattien kutsu. Ammattikorkeakoulut ja estetiikka. Opetusministeriön julkaisuja 18. Helsinki: Yliopistopaino.

Bauman, Z. 2002. Notkea moderni. Suomentanut Jyrki Vainonen. Tampere: Gummerus

Etzioni, A. 1973. Nykyajan organisaatiot. Helsinki: Suomen ylioppilaskuntien liitto.

Hautala, M., Hilpelä, J., Skinnari, S., Suortti, J., Toiskallio, J. & Väyrynen, K. 1994. Näkökulmia kasvatustilfilosofiaan. Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja. Oulu: Oulun Yliopisto.

Helakorpi, S., Amattikasvatus. Viitattu 13.4.2008.

<http://www.elisanet.fi/seppo.helakorpi/tiedostot/A-kasvteksti.htm>

Helakorpi, S. 2001. Innovatiivinen tiimi- ja verkostokoulu. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 1-2 p., Tampere: Kirjayhtymä.

Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi.

Kankare, H., Hautala-Jylhä, P-L. & Munnukka, T. 2004. Lähimmäisenrakkauden puolustus –uusvanha näkökulma hoitotyöhön. Helsinki: Tammi.

Kant, I., 1990. Siveysopilliset pääteokset. Juva: WSOY.

Kasvatus ja sosialisaatio. 1997. Toim. Siljander, P., Tampere: Gaudeamus.

Kasvatus ja sivistys. 2000. Toim. Siljander, P., Helsinki: Gaudeamus.

Kauppi, A. 1989. Aikuiskoulutuksen suunnittelun kehityslinjoja. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Kauppila, J., & Harinen, P. 2004 (toim.) Sivistyksen tarina: Uskomuksia, lupauksia ja lunastuksia: Millainen sivistisyhteiskunta Suomi on? Hankesuunnitelma. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita 89. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Kielitoimiston sanakirja. 2004. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 132. Internet-versio MOT Kielitoimiston sanakirja 1.0. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Kielikone.

Kilpiäinen, S., 2008. Sivistys korkeakoulussa. Teoksessa Friman, M., Lampinen, O., Nummela, P., & Volanen, M., V. 2008. Ammattikorkeakoulut ja sivistys. Opetusministeriön julkaisuja 2008:34. Helsinki: Yliopistopaino.

Koivunen, H., 2001. Elämänviisaus. Kokemustietoa uusille sukupolville. Helsinki: Otava.

J. V. Snellman ja suomalainen sivistys. 2006. Snellman-juhlavuoden 2006 avajaisviikon Kuopion esitelmät. Snellman-instituutin C-sarja 9/2006. Kuopio: Kopijyvä.

Lammenranta, M. 1994. Tietoteoria. Tampere: Gaudeamus.

Lapinoja, P., 2006. Opettajan kadonnutta autonomiaa etsimässä. Saarijärvi: Gummerus.

Lehtisalo, L., 2008. Kahdeksan ydinajatusta sivistyksestä. Teoksessa Friman, M., Lampinen, O., Nummela, P., & Volanen, M., V. 2008. Ammattikorkeakoulut ja sivistys. Opetusministeriön julkaisuja 2008:34. Helsinki: Yliopistopaino.

Murtonen, M., Tynjälä, P & Välimaa, J. 2004. Korkeakoulutus, oppiminen ja työelämä. Juva: PS-kustannus.

Niiniluoto, I., 1997. Johdatus tieteenfilosofiaan. Helsinki: Otava.

Niiniluoto, I., 2003. Totuuden rakastaminen. Helsinki: Otava.

Ojanen, E. 2005. Mitä Aristoteles on minulle opettanut. Jyväskylä: Gummerus.

Opetushallitus. Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet. Ammatilliset perustutkinnot. Viitattu 13.4.2008. Sivut päivitetty 16.8.2007.
<http://www.oph.fi/pageLast.asp?path=1,17627,1561,44907>

Oravakangas, A., 2005. Koulun tuloksellisuus. Filosofisia valotuksia koulun tuloksellisuuden problematiikkaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Jyväskylän yliopisto. Chydenius Instituutti. Väitöskirja. Käyttö vapaasti verkossa. Viitattu 18.9.2008.
http://www.chydenius.fi/julkaisut/julkaisusarjat/tekstitjul/tutkimus2_2005.pdf

Paldanius, A., 2002. Lähimmäisenrakkaus hoitotyön koulutuksessa. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Pikkarainen, E., 2004. Merkityksen ongelma kasvatustieteessä. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.

Raivola, R., & Vuorensyrjä, M. 1998. Osaaminen tietoyhteiskunnassa. Helsinki: SITRAn julkaisuja 180.

Rorty, R., 1980. *Philosophy and the Mirror of Nature*. Oxford: Billing & Sons.

Salonen, T., 2007. *Tieteenfilosofia*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Schwanitz, D., 2003. *Sivistyksen käsikirja: Kaikki, mikä tulee tietää*. Alkuteos: *Bildung: Alles, was man wissen muss*, 1999. Helsinki: Ajatus.

Snellman, J.V. 1844. *Kootut teokset 6*. Toimittanut Linnavalli, S., Savolainen, R., & Selovuori, J. 2002. Helsinki: Opetusministeriö.

Tirronen, J., 2005. *Modernin yliopistokoulutuksen lähtökohdat ja sivistyskäsitys*. Kuopion yliopiston julkaisuja: *Yhteiskuntatieteet*. Väitöskirja. Kuopio: University of Kuopio.

Toiskallio, J., 1994. Teoksessa Hautala, M., Hilpelä, J., Skinnari, S., Suortti, J., Toiskallio, J. & Väyrynen, K. 1994. *Näkökulmia kasvatustieteeseen*. Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja. Oulu: Oulun Yliopisto.

Tuominen, M., & Wihersaari, J. 2006. *Ammattikasvatustieteet*. Tampere: Okkasäätö.

Turunen, K., E. 1988. *Ihmisen kasvatustieteet*. Jyväskylä: Atena.

Viitasalo, M. 2008. *Universitas Chydenius*. Kokkolan yliopistokeskuksen asiakaslehti 2, 4.

WSOY:n Iso Tietosanakirja. 1996. Porvoo: WSOY

LIITTEET

Liite 1. Sivistyksellisen sisällön etsintä ontologisen tarkastelun perustelevana

Sisällysluettelossa on valinnaisissa opinnoissa Etiikka

Ammatillinen peruskoulutus ja sen tarkoitus tekstistä löydettyä

Arvo-osaamisen määrittely s. 9 **Ei sisällä sivistykseen viittaavia sanoja.**

Koulutuksen tulee *kannustaa opiskelijaa harrastuksiin ja persoonallisuuden kehittämiseen sekä tukea jatko-opintovalmiuksia* tarjoamalla hänelle monipuolisia vapaasti valittavia opintoja. Koulutuksessa tulee luoda avoin ja myönteinen oppimisympäristö, jossa *elämäntaidot vahvistuvat* ja opiskelijasta kehittyy vastuuntuntoinen ja velvollisuuksistaan huolehtiva kansalainen ja työyhteisön jäsen. Opetuksessa tulee kiinnittää huomiota oppimisvalmiuksiltaan ja -tavoitteiltaan erilaisiin opiskelijoihin sekä tarvittaessa kehittää tukitoimia yhteistyössä kotien ja koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. Opiskelijan myönteistä yksilöllistä kehitystä ja tervettä itsetuntoa tulee tukea. Koulutuksen tulee edistää demokratiaa, miesten ja naisten tasa-arvoa kaikilla yhteiskunnan aloilla ja yleistä tasa-arvoa työelämässä ja yhteiskunnassa.

Arvo-osaamisen määrittelyssä jään ihmettelemään mikä tässä on sivistystä. Onko sivistystä tekstissä ilmenevä eettinen asenne oppilaaseen? Koulutuksen tuloksena opiskelijasta kehittyy vastuuntuntoinen ja velvollisuuksistaan huolehtiva kansalainen ja työyhteisön jäsen, sivistyneisyyttä ei tässä arvoksi määritellä.

Kaikille aloille yhteisissä sisällöissä määritellään millaisia valmiuksia koulutus edistää (s. 10)

Koulutuksen tulee tuottaa valmiuksia, jotka lisäävät kaikilla aloilla tarvittavaa *ammattisivistystä ja kansalaisvalmiuksia* ja joiden avulla opiskelijat pystyvät seuraamaan yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuvia muutoksia ja toimimaan muuttuvissa oloissa. Koulutuksen tulee antaa opiskelijoille valmiuksia

- kansainvälisyyteen
- kestävän kehityksen edistämiseen
- teknologian ja tietotekniikan hyödyntämiseen
- yrittäjyyteen
- laadukkaaseen ja asiakaslähtöiseen toimintaan
- kuluttajaosaamiseen
- työsuojelusta ja terveydestä huolehtimiseen.

Kansainvälisyyteen kasvun tavoitteena tulee olla, että opiskelija tulee toimeen monikulttuurisessa ympäristössä ja on suvaitsevainen ja kielitaitoinen voidakseen osallistua opiskelijavaihtoon ja sijoittua kansainvälistyville työmarkkinoille.

Kestävän kehityksen edistämisen tavoitteena tulee olla, että opiskelija

tuntee kestävän kehityksen periaatteet ja motivoituu toimimaan niiden puolesta opiskelussa, työssä ja kansalaisena. Hän tuntee ympäristömyönteiset työ- ja toimintatavat ja toimii niiden mukaisesti sekä erityisesti tunnistaa tavanomaiset ongelmajätteet ja hallitsee niiden käsittelyn. Hän arvostaa luonnon monimuotoisuutta ja ymmärtää kestävän kehityksen taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia sekä osaa toimia niiden puolesta.

Teknologian ja tietotekniikan hyödyntämisen kehittämiseksi tavoitteena tulee olla, että opiskelijalla on tietoyhteiskunnassa tarvittavat perusvalmiudet sekä edellytykset tieto- ja viestintätekniikan sekä teknologian monipuoliselle hyödyntämiselle työssä ja kansalaisena. Opiskelija ymmärtää teknologian kehityksen vaikutuksia omaan alaansa ja sen tulevaisuuteen ja osaa soveltaa uutta tekniikkaa työssään.

Yrittäjyyden kehittymisen tavoitteena tulee olla, että opiskelijasta kehittyy oma-aloitteinen, tunnollinen, rohkea, kekseliäs ja työtään arvostava työntekijä ja ammatinharjoittaja sekä yrittäjä.

Laadukkaaseen ja asiakaslähtöiseen toimintaan kehittymisen tavoitteena tulee olla, että opiskelija osaa ammattialalla tarvittavat ja yleisimmin käytössä olevat laadunhallinnan menetelmät. Hän osaa ottaa huomioon asiakkaiden odotukset ja yksilölliset tarpeet sekä hallita erilaiset asiakaspalvelutilanteet.

Kuluttajaosaamisen tavoitteena tulee olla, että opiskelija osaa ottaa huomioon kuluttajalainsäädännön velvoitteet ja osaa toimia työssä ja kansalaisena kuluttajien oikeuksien, velvollisuuksien ja vastuun mukaisesti. Opiskelijan tulee osata toimia kuluttajana ja työntekijänä kansantaloutta edistävästi.

Työsuojelusta ja terveydestä huolehtimisen tavoitteena tulee olla, että opiskelija osaa alansa työsuojelumääräykset ja -ohjeet ja noudattaa niitä. Hän osaa arvostaa turvallista, terveellistä ja viihtyisää työympäristöä ja kehittää sitä. Hän osaa tunnistaa työhön ja työympäristöön liittyvät vaarat ja terveyshaitat sekä suojautua niiltä ja torjua niitä. Hän osaa suunnitella itselleen ergonomisesti terveellisen työympäristön. Hän osaa pitää huolta omasta terveydestään ja ylläpitää työ- ja toimintakykyään.

Edellä olevissa tavoitteissa kansainvälisyyden kohdalla mainitaan suvaitsevaisuus, joka on eettinen ilmaisu samoin kuin kestävän kehityksen mukainen tapa elää ja ympäristövastuu. Yrittäjyyden kehittymisen tavoitteet ovat professionaalista osaamista.. Autonomian vaatimus. Onko näin korkea tavoite jo epäeettinen tämän tasoisessa koulutuksessa. Asiakaslähtöinen toiminta on ihmisarvoa kunnioittavaa ja siksi vahvaa arvo-osaamista. Työsuojelusta ja terveydestä huolehtimisen tavoitteissa on estetiikan henkeä. ” Hän osaa arvostaa turvallista, terveellistä ja viihtyisää työympäristöä ja kehittää sitä.”

KAIKILLE ALOILLE YHTEINEN YDINOSAAMINEN

Koulutuksen tavoitteena tulee olla, että opiskelijalle kehittyy seuraavia kaikilla aloilla tarvittavia valmiuksia:

- oppimistaidot
- ongelmanratkaisutaidot
- vuorovaikutus- ja viestintätaidot

- yhteistyötaidot
- eettiset ja esteettiset taidot.

Oppimistaitojen kehittymiseksi koulutuksen tulee tuottaa opiskelijalle valmiudet elinikäiseen oppimiseen ja halun itsensä kehittämiseen. Opiskelijan on saatava valmiudet arvioida omaa oppimistaan ja osaamistaan sekä suunnitella opiskeluaan. Hänen on saatava valmiudet hankkia, jäsentää ja arvioida tietoa sekä soveltaa aiemmin opittua muuttuvissa tilanteissa.

Ongelmanratkaisutaitojen kehittymiseksi koulutuksen tulee tuottaa opiskelijalle valmiuksia toimia työssään ja ongelmallisissa tilanteissa joustavasti, innovatiivisesti ja uutta luovasti.

Vuorovaikutus- ja viestintätaitojen kehittymiseksi koulutuksen tulee tuottaa opiskelijalle valmiuksia selviytyä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa työelämässä. Opiskelijan on saatava valmiudet selvittää neuvottelutilanteista ja käyttää suullista ja kirjallista viestintää sekä tietotekniikkaa

erilaisissa vuorovaikutus- ja viestintätilanteissa.

Yhteistyötaitojen kehittymiseksi koulutuksen tulee tuottaa opiskelijalle valmiudet toimia erilaisten ihmisten kanssa ja tiimin jäsenenä sekä olla joustava ihmissuhteissa ja ottaa huomioon toiset ihmiset. Hänen tulee osata tunnistaa omia ja toisten tunnetiloja ja ottaa niitä rakentavasti huomioon toiminnassaan.

Eettisten ja esteettisten taitojen kehittymiseksi koulutuksen tulee tuottaa opiskelijalle sellaiset valmiudet, että hän osaa käsitellä ja ratkaista eettisiä ongelmia sekä tiedostaa omat arvonsa ja kulttuuriin pohjautuvia kauneusarvoja ja ottaa ne huomioon toiminnassaan. Hän osaa toimia vastuullisesti, oikeudenmukaisesti ja tehtyjen sopimusten mukaisesti. Hän osaa noudattaa työssään ammattietiikkaa, kuten asiakkaita koskevaa vaitiolovelvollisuutta, tietosuojaa ja kuluttajansuojasäädöksiä.

Edellä luetellut ja määritellyt taidot nimeän **sivistymistaidoiksi**. Eettisiä ilmaisuja perustutkinnon tavoitteissa ovat:

työ- ja asiakasturvallisuus s.12

ruokaa asiakaslähtöisesti s.13

on tunnettava sekä kansallista että kansainvälistä ruokakulttuuria s. 13

opintoviikko on 40 tuntia opiskelijan työtä s. 14 – onko jo epäeettistä määritellä opiskelijan työaika näin suureksi – vrt . työehdot

AMMATILLISTEN OPINTOJEN JA TYÖSSÄOPPIMISEN TAVOITTEET, KESKEISET SISÄLLÖT JA ARVIOINTI

Tutkinnon yhteiset ammatilliset opinnot

CATERING-ALAN KEITTIÖTOIMINNOT, 30 OV

Tekstistä ilmaisut kiitettävällä tasolla

Hänen on tiedettävä, miten yksittäiset toimipaikat sijoittuvat catering-alan palveluketjussa ja miten asiakaslähtöinen toiminta niissä toteutuu. s. 45

-ihmistä huomioiva arvolähtökohta

on osattava asettaa valmiit tuotteet tarjolle palvelulinjastoon esteettisesti s. 46

-estetiikkaa

on osattava ottaa valinnoissaan ja energiankäytössä huomioon kestävän kehityksen pääperiaatteet s. 47

-eettinen valinta

Keskeinen sisältö on suurkeittiön jätehuolto ja kestävän kehityksen periaatteiden noudattaminen s. 48

-eettinen tapa tehdä työtä

Hänen on oltava tietoinen siitä, että työkykyä ylläpitävä toiminta vaikuttaa myönteisesti ammatilliseen osaamiseen sekä elämänlaadun parantumiseen. Hänen on pyrittävä positiiviseen yhteistyöhön työyhteisössä ja ymmärrettävä työyhteisön ilmapiiriin vaikutus työn tuloksellisuuteen, työtehoon ja asiakastyytyväisyyteen s. 48

-etiikka ja yhteistyö

Opiskelijan on pystyttävä myönteiseen vuorovaikutukseen työryhmässä. Hänen on pystyttävä keskustelemaan asiallisesti työhön liittyvistä asioista työryhmässä. Hänen on kyettävä ottamaan vastaan palautetta ja muuntamaan toimintaansa palautteen avulla. Hänen on osattava tiedottaa palautteesta ja muista työhön liittyvistä asioista työryhmän sisällä. Hänen on osattava edistää omalla toiminnallaan catering-alan imagoa ja tuotteiden laatua. s. 49

-yhteistyötaidot

Arviointi on määritelty opetussuunnitelman perusteissa myös T1 tasolla osaamisena 26:lla erilaisella tavalla.

osattava selostaa pääpiirteittäin ravitsemuksen vaikutus ihmisen hyvinvointiin osattava keskustella asiallisesti työhön liittyvistä asioista työryhmässään.

-kuvaako tämä yhteistyötaitoja

CATERING-ALAN ASIAKASPALVELU, 10 OV

Kiitettävä taso

Hänen on osattava hyväksyä palvelutilanteissa asiakkaiden yksilöllisyys ja erilaisuus sekä osattava palvella asiakkaita tilanteen mukaan. s. 50

-eettistä ja suvaitsevaista

Arvioinnissa T1 tasolla edellä ilmaistut tavoitteen osat näkyvät näin:

osattava toimia asiakaspalvelutilanteissa asiallisesti ja hyviä käytöstapoja noudattaen

-hyvät käytöstavat ovat sivistystä

mukauduttava toimipaikan työaikoihin sekä osattava sopia poikkeamista
– onko arvo-osaamista pohdin pitkään ja totean edellä mainittujen asioiden olevan kaikkialla voimassa olevia yhteisiä toimintatapoja, osa yleissivistystä ja yhteistä arvopohjaa.

Koulutusohjelmittain eriytyvät ammatilliset opinnot

SUURTALOUDEN RUOKATUOTANNON KOULUTUSOHJELMA

SUURTALOUDEN RUOKATUOTANTO, 20 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Ilmaisuissa on esillä yhteistyötaito, joka on osa persoonaa, hyvää ihmistä ja sitä kautta hyvää elämää.

-on osattava suunnitella, valmistaa ja laittaa esille annokset erilaisille asiakkaille

ja asiakasryhmille sopivalla tavalla

Opiskelijan on osattava osallistua ruokalista- ja ateriasuunnitteluun aktiivisena työryhmän jäsenenä

Keskeinen sisältö on ruokalistasuunnittelu ja annos- ja ateriakokonaisuuksien suunnittelu työryhmän jäsenenä.

Hänen on osattava käyttää työssään tavallisimpia erityiselintarvikkeita sekä valmistaa niistä ravitsemuksellisesti täysipainoisia, *kauniita* ja maukkaita erityisruokavalioaterioita. s. 58

-kauniita aterioita – estetiikkaa!

Hänen on toimittava henkilökohtaisen hygienian noudattamisessa ja käytännön työssään vastuullisesti asiakasturvallisuuden takaamiseksi.

Keskeinen sisältö on

asiakas- ja työturvallisuudesta huolehtiminen. s 59

-eettinen viittaus

osattava arvioida omaa ja työryhmän työtä *totuudenmukaisesti* s. 59

-arvo-osaamista

Tyydyttävä taso

Osattava suunnitella ruokalistoja työryhmän jäsenenä. Osattava työskennellä työryhmän jäsenenä

-yhteistyötaitoa

TILAUS- JA TEEMARUOKIEN VALMISTUS, 10 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava suunnitella ja toteuttaa toimipaikan edustus-, juhla- ja teematilaisuuksien ateriakokonaisuuksia työryhmän jäsenenä.

-yhteistyötaitoa

Hänen on osattava laittaa valmistamansa tilaus- ja teemaruuat *kauniisti esille* tilaisuuden luonteen ja sovittujen laatutavoitteiden mukaisesti sekä osattava ottaa huomioon ruokien suunnittelussa, valmistuksessa ja esille laitossa värien, rakenteen, ulkonäön, raaka-aineiden ja valmistustavan yhteensopivuus. s. 60

-estetiikkaa

T1 taso

valmistaa ja laittaa esille tilaus- ja teemaruokia työryhmän jäsenenä s. 61

-yhteistyö

Valinnaiset opinnot

JUHLAPALVELUT, 10 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

Opiskelijan on osattava soveltaa erityyppisissä juhlatilaisuuksissa vaadittavaa tapa- ja etikettitietoutta ja tunnettava suomalaisen ja kansainvälisen ruoka-, juoma- ja tapakulttuurin erityispiirteitä. Hänen on osattava vaikuttaa omalla persoonallaan palvelukokonaisuuden sujumiseen, tilaisuuden onnistumiseen ja asiakastyytyväisyyteen. s. 62

-osaamisen perustana sivistyneisyys

Tässä kohdassa jään ihmettelemään missä ja miten osaamisen perustaan kirjoitettu vahva sivistysosaaminen on hankittu. Tämän opetussuunnitelman toteuttamisen aikana se ei ole voinut toteutua siinä laajuudessa kuin teksti edellyttää.

T1 taso

-muiden apuna toimiminen, työryhmän jäsenenä toimiminen

-yhteistyötaidot

KAHVILA- JA PIKARUOKAPALVELUT, 10 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä taso

osattava pakata tuotteet oikein ja kauniisti s. 64

-estetiikkaa

Hänen on pystyttävä tiimityöskentelyyn ja omattava hyvät sosiaaliset taidot. Hänen on osattava arvioida omaa ja työryhmän suoritusta realistisesti sekä ottaa ja antaa palautetta työhönsä liittyvissä asioissa

Keskeinen sisältö on

itsenäinen ja aloitteellinen työskentely, yhteistyö, työn organisointi, arviointi ja kehittäminen s. 65

-yhteistyötaidot

T1 taso

osattava työskennellä kahvilan käytännön tehtävissä toisen apuna

osattava työskennellä pikaruokapaikan käytännön tehtävissä toisen apuna s. 65

-yhteistyötaidot

RUOKAPALVELUT ASIAKASKOHTTEESSA, 10 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä

Hänen on osattava arvostaa tilojen viihtyisyyttä, siisteyttä ja puhtautta sekä ymmärrettävä niiden vaikutus palvelukokonaisuuteen.

-estetiikkaa

Hänen on sopeuduttava työyhteisöön ja tiimityöskentelyyn. Hänen on pystyttävä keskustelemaan työhönsä liittyvistä kysymyksistä ja välittämään tietoa työyhteisössä asiallisella tavalla. Hänen on pystyttävä ottamaan vastaan ja antamaan työskentelyyn liittyvää palautetta sekä muuttamaan toimintaansa saamansa palautteen avulla. Hänen on osattava suunnitella ja organisoida omaa työtään työyhteisön jäsenenä.

Keskeinen sisältö on työyhteisössä työskentely mm. s. 67

-yhteistyötaidot

T1 taso

osattava soveltaa valitsemansa toimipaikan asiakkaille sopivia ravitsemussuosituksia

-mielestäni soveltaminen T1 tason tavoitteena on epäeettinen

osattava työskennellä työryhmän jäsenenä yhteistyökykyisesti normaalitilanteissa

pystyttävä keskustelemaan työhönsä liittyvistä asioista ja välittämään tietoa asiallisella tavalla

pystyttävä ottamaan vastaan ja antamaan palautetta asiallisesti s. 68

-yhteistyötaidot

ARVIOINNIN TEHTÄVÄT JA TOTEUTTAMINEN

1. ARVIOINNIN TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/98, 25 §) on säädetty, arvioinnin tulee tukea opiskelijan myönteisen minäkuvan kehittymistä ja kasvua ammatti-ihmisenä. Arvioinnin on perustuttava opiskelijan omaan itse arviointiin sekä opiskelijan, opettajien ja työssäoppimisen ajalla työpaikkakouluttajien kanssa käytyyn arviointikeskusteluun.

-viitataan tässä sivistymiseen, esimerkiksi myönteinen minäkuvan kehittyminen voi näyttää siltä, mutta sivistymättömälläkin voi olla myönteinen minäkuva

-yhteistyössä

Arviointimenetelmät tulee valita siten, että ne mittaavat asetettujen tavoitteiden saavuttamista, soveltuvat käytettyihin opiskelumenetelmiin ja tukevat opiskelijan oppimista. Koska opiskelijat osaavat ilmaista osaamisensa eri tavoin, heillä on oltava mahdollisuus näyttää osaamisensa muutenkin kuin kirjallisesti. Erityisesti vamman, sairauden ja niihin

rinnastettavien oppimisvaikeuksien, kuten lukemis- ja kirjoittamishäiriön, ollessa kyseessä on käytettävä kullekin opiskelijalle parhaiten soveltuvaa arviointimenetelmää. Kaikille opiskelijoille ja kaikille arviointiin osallistuville on tiedotettava ennen opintojen alkamista arvioinnin periaatteista ja niiden soveltamisesta, kuten arvioinnin tehtävistä, arvioinnin kohteista, arvosanan muodostumisesta, arvosana-asteikosta ja vaatimustasoista, arvosanan uusimisesta ja opintojen etenemisen edellyttävistä opinnoista, työssäoppimisen arvioinnista, arvioinnin oikaisemisesta, hyväksi luettujen opintojen arvioinnista, arvosanojen dokumentoinnista sekä opintokortin ja tutkintotodistuksen sisällöstä.

-edellä olevassa näkyvä eettisyys ja avoimuus, jotka ovat osa arvomaailmaa.

HYVÄKSILUKEMINEN

ei sivistysmainintoja tavoitteissa

Arvioinnissa ei mainintoja T tai H tasolla.

Maininnat K tasolla

Hänen on osattava toimia aktiivisesti ja kannustavasti erilaisissa tilanteissa, ryhmissä ja sidosryhmien kanssa. Hänen on osattava löytää uusia ratkaisuja ja osata ratkaista ristiriitatilanteita. s. 73

-yhteistyötaidot

ARVIOINTI ERITYISOPETUKSESSA

Sen liitteenä tulee antaa selvitys siitä, mitä opiskelija parhaiten osaa.

-arvo-osaamista sisältävä maininta

MAAHANMUUTTAJIEN ARVIOINTI

Tietoja ja taitoja tulee arvioida sellaisilla menetelmillä, että kielitaidon mahdollinen puutteellisuus ei vaikuta arvosanaa heikentävästi.

-osaamisen arvosta on kysymys.

OPETUSSUUNNITELMA

OPETUSSUUNNITELMAN LAADINTA s. 83

Opetussuunnitelma on laadittava siten, että se mahdollistaa opiskelijoiden yksilölliset valinnat.

-viittaa vapaasti valittaviinkin opintoihin, joissa erikseen on mainintoja etiikasta, estetiikasta ja yhteistyöstä.

OIKEUS SAADA RIITTÄVÄÄ OPETUSTA JA OHJAUSTA

Koulutuksen järjestäjän on vastattava myös opiskelijan itsenäisten opintojen etenemisestä siten, että opiskelutehtävät suunnitellaan, opiskelijoiden työskentelyä ohjataan ja tavoitteiden saavuttamista arvioidaan.

-eettinen ohje

OPETUSSUUNNITELMAN SISÄLTÖ s. 84

Yhteisen osan tulee sisältää

- keskeiset arvot ja toiminnan kehittämisstrategiat ja suunnitelma opetukseen liittyvästä yhteisöllisyyttä vahvistavasta toiminnasta, joka tarjoaa mahdollisuuden arvopohdintaan ja kulttuuriperintöön perehtymiseen

-arvo-osaaminen määritellään opetussuunnitelman perusteiden sivulla 9 eikä siellä ole sivistysosaamiseen muita viitteitä kuin tekstin eettinen asenne oppilaaseen

NÄYTTÖTUTKINNON PERUSTEET NÄYTTÖTUTKINTOJEN TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET

-vaatimukset kattavat myös työelämässä tarvittavan kielitaidon ja sosiaaliset valmiudet. Viittaus tulkittavissa osaksi sivistyneisyyttä

CATERING-ALAN PERUSTUTKINNOSSA VAADITTAVA AMMATTITAITO JA ARVIOINNIN PERUSTEET AMMATTITAITOVAATIMUKSET JA ARVIOINTI

LIITEOSA

AMMATILLISEN PERUSKOULUTUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN LAADINNAN LÄHTÖKOHDAT

Uudistuvan koulutuksen ja oppimiskulttuurin taustalla vaikuttavat käsitykset arvoista, ihmisistä, tiedosta ja oppimisesta sekä näkemykset ammattialan, työn ja ammattitaidon kehityksestä.

- liiteosassa tarkastellaan ammatillisen koulutuksen tehtäviä ja arvolähtökohtia, ihmiskäsitystä, tieto- ja oppimiskäsityksiä
- liiteosa sisältää kunkin alan arvoperustan

OPETUSSUUNNITELMAN KÄSITTE JA TEHTÄVÄT

Ammatillisista opinnoista voidaan opetussuunnitelman perusteissa osoittaa enintään 10 opintoviikkoa vapaasti valittaviin opintoihin.

- valinnat voivat olla sivistysopintoja.

Yhdessä elinkeino- ja työelämän edustajien kanssa on ensin laadittu ammattialakuvaukset, joissa on kuvattu alan toimintaympäristöt, toimintakokonaisuudet, ydintoiminnot ja tehtävät, alan arvolähtökohdat, tulevaisuudennäkymät sekä alalla vaadittava ammattitaito.

- maininta arvo-osaamiseen. s. 92

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA ARVOLÄHTÖKOHDAT s. 93

Ammatillisen koulutuksen yhteiset tavoitteet korostavat ammatillisen ja persoonallisen kasvun kiinteää yhteyttä. Ammattitaitotavoitteiden rinnalla erityisesti nuorten koulutuksessa on keskeisenä tavoitteena nuoren persoonallisuuden monipuolinen kehitys ja kasvu yhteiskunnan aktiiviseksi ja vastuulliseksi jäseneksi. Tavoitteena on, että opiskelijoista kasvaa tasapainoisia ja eheitä persoonallisuuksia, jotka ymmärtävät vastuunsa ihmisten välisessä ja ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa ja jotka huolehtivat kansallisen kulttuurin edistämisestä. Keskeisiä arvolähtökohtia ovat demokratia ja tasa-arvo, kodin ja perheen arvostus, vastuu lähimmäisistä, työn kunnioittaminen, suvaitsevaisuus sekä kansallinen kulttuuriperintö ja kansainvälisyys. Arvot ilmenevät ja toteutuvat koulun toiminnassa. Oppilaitoksen toimintaa ohjaavien arvojen selkiyttäminen ja niiden ulottaminen käytännön toimintaan on oppilaitosyhteisön yhteinen tehtävä. Koulutuksen yhteisten arvojen lisäksi ammatillisessa koulutuksessa keskeistä on myös eri

alojen ammatillisen toiminnan arvot, niiden pohdinta ja sisällyttäminen opetukseen. Yhteiset arvot ja sen päättäminen, miten niihin pyritään, ovat osa oppilaitoksen opetussuunnitelmaa.

-sisältö on otsikon mukainen; arvolähtökohdat

IHMISKÄSITYS

Ihmiskäsitys on opetuksen ja kasvatuksen perusta. Opetussuunnitelmatyön lähtökohtana on se, että jokainen ihminen on arvokas ja ainutkertainen.

-eettinen arvovalinta

TIETO- JA OPPIMISKÄSITYS s. 95

Nykyinen oppimiskäsitys korostaa opiskelijan aktiivista roolia oman tieto- ja taitorakenteensa jäsentäjänä, tiedonhankkijana, käsittelijänä ja arvioijana. Oppiminen merkitsee aikaisempien ajatus- ja toimintamallien uudelleenjärjestämistä ja täydentämistä. Opiskelijan tulee voida yhdistää uusi tieto omaan aiempaan tietoonsa. Ymmärrys syntyy, kun opiskelija aktiivisesti valikoi tietoa ja muodostaa oman käsityksensä asiasta. Omalla toiminnallaan opiskelija muovaa oppimisensa lopputulosta. Opiskelija on itse vastuussa oppimisestaan. Syvällinen oppiminen vaatii mahdollisuutta käsitellä oppimiskokemuksia yhdessä kokeneiden työntekijöiden ja opettajien kanssa. Opiskelija, hänen yksilölliset kokemuksensa ja yksilöllinen opiskelutyylinsä tulee ottaa huomioon ohjauksessa. Yhdessä tekeminen ja yhdessä muiden avulla oppiminen on yhä tärkeämpää, kun työ tehdään entistä useammin erilaisissa tiimeissä.

-viittaus yhteistyökykyyn

KÄSITYKSET TYÖSTÄ JA AMMATTITAIDOSTA s. 95

Hyvä ammattitaito ja laaja ammattisivistys merkitsevät sellaisia valmiuksia, joiden avulla opiskelijat pystyvät selviytymään alansa vaihtelevista tehtävistä, kehittämään ammattitaitoaan sekä täydentämään sitä jatkuvasti.

Ammattisivistyksessä yhdistyvät vahva ammatillinen osaaminen ja yleissivistys. Se sisältää myös arvo-osaamisen ja sisäistetyn ammattietiikan, jotka auttavat ratkaisemaan toiminnan oikeutusta ammatissa, työelämässä ja yhteiskunnassa.

Työ on yhä enemmän tiimityötä ja yhdessä tekemistä, joka vaatii sosiaalista kyvykkyyttä.

Näissä opetussuunnitelman perusteissa ammatillinen osaaminen määritellään työ- ja toimintakokonaisuuksien hallinnaksi. Tämä edellyttää kaikille yhteisten ydintaitojen hallintaa, työn tavoitteiden ja merkityksen ymmärtämistä, työn perustana olevan tiedon hallintaa, työmenetelmien, työvälineiden ja -materiaalien hallintaa, työprosessien hallintaa sekä työn eettistä hallintaa.

-viittaukset ammattisivistykseen, sivistykseen, eettisyyteen ja arvo-osaamiseen sekä yhteistyötaitoihin.

-liittyvätkö estetiikka ja totuudellisuus edellä mainittuihin

-onko estetiikka osa sivistystä ja totuudellisuus osa työn eettistä hallintaa

CATERING-ALAN KUVAUS JA ARVOPERUSTA s. 97

ALAN ARVOPERUSTA

Alan arvopäämääränä on edistää asiakkaiden hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä ja elämänlaatua tarjoamalla ravitsevia sekä terveyttä ja terveellisiä ruokailutottumuksia ylläpitäviä ja edistäviä ruokailupalveluja. Alan palvelujen tavoitteena on tyytyväinen asiakas.

-viittaukset ihmisarvoon ja hyvään elämään.

Alan arvopäämääränä on edistää asiakkaiden hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä ja elämänlaatua tarjoamalla ravitsevia sekä terveyttä ja terveellisiä ruokailutottumuksia ylläpitäviä ja edistäviä ruokailupalveluja. Alan palvelujen tavoitteena on tyytyväinen asiakas.

-maininnat viittaavat ihmisarvoon ja hyvään elämään.

Menestyksellinen ja eettisesti vastuullinen alan palvelu- ja liiketoiminta perustuu asiakastytyväisyyteen, ihmisarvon kunnioittamiseen, tasa-arvoon, suvaitsevaisuuteen, rehellisyyteen, avoimuuteen, luotettavuuteen sekä sopimusten ja säädösten noudattamiseen. Keskeinen eettinen haaste on kehittää palvelukulttuuria, niin että asiakkaan tarpeet, toiminnan tuloksellisuus ja henkilöstön hyvinvointi ovat keskenään tasapainossa.

-eettiset arvot.

Catering-alan ammattilainen on oma-aloitteinen, rehellinen, suvaitsevainen, yhteistyökykyinen ja palveluhenkinen. Hän arvostaa kansallista perinnettä ja kulttuurista erilaisuutta. Lisäksi hän arvostaa omaa ammattialaansa, omaa ja toisten työtä, työyhteisöään ja työympäristöään. Hän tuntee vastuunsa asiakkaista, turvallisuudesta, ympäristöstä sekä työn ja ammattitaitonsa jatkuvasta kehittämisestä.

-rehellinen viittaa totuuteen

-arvostaa kansallista perinnettä ja kulttuurista erilaisuutta viittaa sivistykseen ja arvo-osaamiseen

-työhön on eettinen asenne

ALAN HAASTEET

Suurkeittiön ammattilaiset joutuvat tekemään hankinnoissaan eettisiä valintoja, jotka vaikuttavat kotimaisen elintarviketeollisuuden elinvoimaisuuteen ja siihen, mihin tuotantoa suunnataan. s. 98

-viittaus eettiseen koko kansantaloutta koskettavaan toimintaan

Muutos, jota on noudatettava 1.8.2006 alkaen

MUUTOKSET CATERING-ALAN PERUSTUTKINNON
OPETUSSUUNNITELMAN
JA NÄYTTÖTUTKINNON PERUSTEISIIN

AMMATILLISTEN OPINTOJEN JA TYÖSSÄOPPIMISEN TAVOITTEET,
KESKEISET SISÄLLÖT JA ARVIOINTI
Tutkinnon yhteiset ammatilliset opinnot

CATERING-ALAN KEITTIÖTOIMINNOT, 30 OV

Ei sivistysmainintoja

Juhlapalvelut 10 ov

Opiskelijan on osattava soveltaa erityyppisissä juhlatilaisuuksissa vaadittavaa tapa- ja etikettitietoutta, jolloin hänen on tunnettava suomalaisen ja kansainvälisen ruoka-, juoma- ja tapakulttuurin erityispiirteitä s. 4 -viittaus kulttuuriosaamiseen, työn perustana sivistyneisyys

RUOKAPALVELUT ASIAKASKOHITESSA, 10 OV

Tavoitteet ja keskeiset sisällöt, kiitettävä

Hänen on osattava arvostaa tilojen viihtyisyyttä, siisteyttä ja puhtautta sekä ymmärrettävä niiden vaikutus palvelukokonaisuuteen. s. 5
-estetiikkaa

**KANSALLINEN AMMATTIOSAAMISEN
NÄYTTÖAINEISTO, CATERING-ALAN PERUSTUTKINTO**

-ei ole normi, vaan liiteosa

Tarkistan aineiston, koska se niin suurelta osin ohjaa oppilaan oppimista käytännössä. Kokemani perusteella aineisto toimii käytännössä kuin normi. Näytössä on osoitettava ammattiteorian hallinta. Työssäoppisen minimi on määritelty 20 opintoviikkoon, mutta se voi olla mitä vain siitä ylöspäin. Työssäoppimispaikalla opiskeltavat opintokokonaisuudet arvioidaan näytöllä. Koska opintokokonaisuus näytetään, on teoriana näytön teoria. Opetussuunnitelman perusteissa ei ole määriteltynä työssäoppimisen ohjaajan pedagogista osaamisen tasoa.

Sivistysmaininnat aineistossa

Arvioinnin kohteet ammattiosaamisen näytöissä

Taulukossa s. 7 mainitaan kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen ja siinä arvioinnin kohteiksi mm. eettiset ja esteettiset taidot. Taulukossa on määriteltynä ne opintokokonaisuudet, joiden näytössä näiden taitojen on tultava esille.

Tilaus- ja jakelupalvelut

Tilaus- ja teemaruokien valmistus

Juhlapalvelut

Opintokokonaisuuksissa näytettävä osaaminen esitetään kokonaisuutenaan s. 7

-sivistykseen viittaavia mainintoja tarkasti ottaen ei ole, mutta valinnaisissa opinnoissa on vapaasti tulkiten kaksi mainintaa. Toinen on asiakaslähtöisyys, jonka tulkiten

liittyvän ihmisarvoon ja toinen tilojen viihtyisyydestä ja puhtaudesta huolehtiminen , jonka tulkitsen olevan osa estetiikkaa.

Tutkinnon yhteiset ammatilliset opinnot

Catering-alan keittiötoiminnot 30 ov

Näyttöympäristö

Toimipaikassa tulee olla mahdollisuus työskennellä työryhmän jäsenenä catering-alan ammattilaisten kanssa. Toimipaikassa tulee olla mahdollisuus työskennellä työryhmän jäsenenä catering-alan ammattilaisten kanssa.

-maininta yhteistyöstä. s. 9

Näytön arviointi

Työprosessin hallinta kohdassa on maininta T1 tasolla suunnittelee oman työnsä työryhmän jäsenenä.

-maininta yhteistyöstä

Tuotteen arvioinnin kohdalla arvioidaan kaikilla tasoilla tuotteen ulkonäkö ja oman työn arviointi osuudessa oppilas arvioi itseään totuudenmukaisesti H ja K tasoilla.

-ulkonäköarviointi viittaa estetiikkaan ja totuudellisuus arvo-osaamiseen. s. 9

Catering-alan asiakaspalvelu 10 ov

Näytön kuvaus

Työprosessin hallintaa kuvaavassa tekstiosassa on mainintoja, jotka liittyvät *yhteistyökykyyn ja arvo-osaamiseen*. Vai viittaavatko? Olenko tässä jo ollut tulkinnassani liian väljä? Onko ontologinen vainuni nukkunut? Tutkin kirjoitusta idealismin periaatteiden mukaan lauseina ja niiden sisältöinä. Päädyn jättämään tekstin osaksi tätä työtä.

Itsepalvelulinjaston tai noutopöydän hoitaminen kohdassa opiskelija palvelee asiakkaita noudattaen hyvän palvelun periaatteita ja vastaa asiakkaan yksilöllisiä tarpeita koskeviin kysymyksiin (esim. sopivuus erityisruokavaliota noudattaville asiakkaille)

vastaa tarjolla olevia tuotteita koskeviin kysymyksiin

huolehtii linjaston ja palvelutilan siisteydestä

tiedottaa asiakaspalautteesta eteenpäin työyhteisössä. s. 13

-viittaus ihmisarvoon ja etiikkaan, ”vastaa asiakkaan yksilöllisiä tarpeita koskeviin kysymyksiin (esim. sopivuus erityisruokavaliota noudattaville asiakkaille)”

Itsepalvelulinjaston tai noutopöydän ja asiakastilojen puhtaanapito kohdassa on *estetiikkaan* viittaava maininta, oppilas huolehtii asiakastilojen viihtyisyydestä ja puhtaanapidosta s. 13

Näyttöympäristö

Toimipaikassa tulee olla mahdollisuus työskennellä työryhmän jäsenenä.

-viittaus yhteistyökykyyn.

Näytön arviointi

Työn perustana olevan tiedon hallinta Asiakaspalvelu T1 tasolla käyttäytyy asiallisesti hyviä käytöstapoja noudattaen. H tasolla palvelee asiakkaita kohteliaasti ja hyvän palvelun periaatteita noudattaen. K tasolla edellisten lisäksi vastaa asiallisesti asiakkaan yksilöllisiä tarpeita koskeviin kysymyksiin ja esittelee tuotteita ja kertoo niiden sopivuudesta tavallisimpiin erikoisruokavalioihin. s.15
-maininnat hyvään käyttäytymiseen, joka on sivistynyttä toimintaa

Työturvallisuuden hallinta huolehtii myös työtoverien ja asiakkaiden turvallisuudesta (esim. roiskeet lattiassa, kuumat allasvedet). s. 15
-viittaus on arvo-osaamista.

Kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen

Vuorovaikutus- ja viestintätaidot asiakaspalvelussa T1 tasolla tervehtii ja palvelee asiakkaita asiallisesti. H tasolla tervehtii ja palvelee asiakkaita asiallisesti ja käyttäytyy luontevasti ja ystävällisesti asiakaspalvelutilanteissa ja K tasolla lisäksi tiedottaa asiakaspalautteista eteenpäin työyhteisössä. s. 15
-viittaus yhteistyötaitoihin asiakkaisiin päin, mutta eikö niin pitäisi olla myös työyhteisössä kaikilla tasoilla

Koulutusohjelmittain eriytyvät ammatilliset opinnot

Suurtalouden ruokatuotannon koulutusohjelma

Suurtalouden ruokatuotanto 20 ov

Näyttöympäristö

Toimipaikassa tulee olla mahdollisuus toimia työryhmän jäsenenä.
-maininta yhteistyöstä.
s. 24

Näytön arviointi

Työprosessien hallinta Arviointi ja kehittäminen / Ruoan laadun arviointi kohdassa T1 tasolla tarkistaa ohjeen mukaan valmistamansa tuotteen lopputuloksen aistinvaraisen laadun (maku, väri, ulkonäkö, siisteys).

H tasolla tarkistaa valmistamansa tuotteen lopputuloksen aistinvaraisen laadun (maku, väri, ulkonäkö, siisteys) ja korjaa sitä omatoimisesti. K tasolla ei vaadita mitään lisää. -vapaasti tulkiten ulkonäön tarkistus viittaa estetiikkaan, voidaan toki todeta ruoan olevan esim. epämääräisen näköistä, onko se esteettistä?

Oman työn arviointi ja kehittäminen kohdassa T 1 tasolla oppilas arvioi realistisesti omaa toimintaansa. H tasolla arvioi omaa toimintaansa työryhmän jäsenenä ja K tasolla lisäksi muuttaa toimintatapojaan ja työskentelyään oman arviointinsa pohjalta ja tekee parannusehdotuksia oman toimintansa kehittämiseksi.

-teksti viittaa etiikkaan (realistisuus) ja yhteistyöhön.

Työtehtävän hallinta

Valmistusmenetelmien hallinta K tasolla noudattaa toimipaikan ruoka-ohjeita ja muuntaa ruokaohjeen asiakkaiden ravitsemussuosituksia ja tarpeita vastaavaksi. s. 25
-viittaus eettisyyteen.

Kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen: Yhteistyötaidot, työskentely työryhmän jäsenenä T 1 tasolla oppilas työskentelee sujuvasti työryhmän jäsenenä. H tasolla kykenee yhteistyöhön kaikkien työryhmän jäsenten kanssa. K tasolla työskentelee kaikkien työryhmän jäsenten kanssa sujuvasti niin, että toiminta työryhmässä on aktiivista ja luontevaa.

Ongelmanratkaisutaidot kohdassa T tasolla ei ole kriteereitä, mutta H tasolla oppilas pyytää apua tarvitessaan ja pyrkii etsimään ratkaisuja myös itsenäisesti ja K tasolla pyytää apua tarvitessaan ja löytää vaihtoehtoisia toimintatapoja muuttuvissa tilanteissa.
-kaikki viittaukset yhteistyökykyyn ja yhteisten ongelmien ratkaisutaitoon. s. 26-27

Tilaus- ja teemaruokien valmistus 10 ov

Näytön kuvaus

Aterioiden valmistusta kuvaavassa tekstissä sanotaan; valmistaa ateriakokonaisuuden ja siihen kuuluvat erityisruokavalioiden mukaiset ruoat (valmistuksessa on otettava huomioon ruoka-aineallergiat, laktoosi-intoleranssi, keliakia ja kasvisruokavaliot sekä kulttuurien ja uskontojen vaatimat ruokavaliot).

-viittaus sisältää eettisen ja moraalisen arvovarauksen.

Viimeistely ja esille laitto kohdassa opiskelija viimeistelee (maustaa ja koristelee) valmistamansa ruokalajit sekä arvioi valmistamiensa ruokien ulkonäköä, makua, tuoksua ja rakennetta.

-koristelu viittaa estetiikkaan. s. 28

Näytön arviointi

Työprosessin hallinta Toteutus: Aterioiden valmistus, viimeistely ja esille laitto oppilas T1 tasolla valmistaa, viimeistelee ja laittaa esille tilaisuuden ruokalajeja työryhmän jäsenenä aikataulua noudattaen.

-viittaus yhteistyöhön.

Arviointi ja kehittäminen: arvioi omaa työtään totuudenmukaisesti ja muuttaa toimintaansa palautteen perusteella.

-totuudellisuus viittaa eettisyyteen.

Työturvallisuuden hallinta: oppilas H ja K tasolla ottaa huomioon oman ja muiden työntekijöiden turvallisuuden.

-arvo-osaamista

Kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen Vuorovaikutus- ja viestintätaidot:

Työyhteisössä toimiessaan keskustelelee asiallisesti työhönsä liittyvistä asioista työryhmässä kaikilla tasoilla. Asiakaspalvelussa toimiminen H tasolla kertoo

käytetyistä raaka-aineista, valmistusmenetelmistä ja ruoan riittävydestä. K tasolla

lisäksi viestii tilaisuuden kulkuun liittyvistä asioista, esim. aikatauluista ja erityisruokavalioista.

-viittaukset yhteistyökykyyn.

Eettiset ja esteettiset taidot:

Ohjeiden ja sopimusten noudattaminen ruokien esille laitossa. T tasolla laittaa ruokia esille ohjeen mukaan. H tasolla viimeistellysti ja K tasolla suunnittelee ja toteuttaa ruokien esille laiton viimeistellysti ja merkitsee tuotteet sovitulla tavalla (esim. annosmäärät ja ruokavaliot).

-etiikkaa on sopimusten noudattaminen ja estetiikkaa esille laiton viimeistely. s. 31

Valinnaiset opinnot

Juhlpalvelut 10 ov

Johdanto-osassa maininta: Opiskelija on ohjattu suorittamaan työtehtävät oikein ja turvallisesti.

-ohjattu oikein viittaus on eettinen ja ihmisarvoa kunnioittava.

Juhlpalvelut 10 ov / ruoanvalmistustehtäviin erikoistunut toiminta.

Näyttöympäristö kohdassa on maininta; Toimipaikassa tulee olla mahdollisuus toimia työryhmän jäsenenä.

-viittaus yhteistyön mahdollisuuteen.

Näytön arviointi

Työn perustana olevan tiedon hallinta: Ruoka ja tapakulttuurissa oppilas T 1 tasolla noudattaa tilaisuuden luonteeseen liittyvää ruoka- ja tapakulttuuria sekä aikataulua. H tasolla edellisten lisäksi työjärjestystä ja K tasolla lisäksi joustaa tilanteen vaatimalla tavalla.

-viittaus sivistykseen, ruoka ja tapakulttuuriseen osaamiseen. Joustavuus edellyttää yhteistyötaitoja. Osaamisen vaatimukset eivät ole niin korkeat kuin opetussuunnitelmassa.

Työturvallisuuden hallinta: Oppilas H tasolla huolehtii omasta ja työryhmän työturvallisuudesta tilaisuuden valmistelussa ja toteutuksessa (nostot, kuljetukset, kuumat astiat ym.). K tasolla lisäksi ehkäisee työskennellessään ennalta työturvallisuusriskejä ja tekee ehdotuksia työturvallisuuden parantamiseksi. s. 34.

-viittauksissa yhteistyö ja arvo-osaamista.

Kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen

Eettiset ja esteettiset taidot:

Vaitiolovelvollisuuden noudattaminen on osattava kaikilla tasoilla.

-eettistä osaamista

Erikoisruokavalioiden merkitseminen: H ja K tasolla merkitsee erikoisruokavalioiden mukaiset ruoat ja tiedottaa niistä asiakkaalle vastuullisesti.

-eettistä osaamista

Kahvila- ja pikaruokapalvelut 10 ov

Näytön kuvaus

Ylläpitotyöt kohdassa mainitaan: Opiskelija huolehtii keittiö- ja asiakaspalvelutilojen siisteydestä, järjestyksestä ja viihtyvyydestä.

-viittaus estetiikkaan. s. 39

Näytön arviointi

Työprosessin hallinta

Työvuoron työtehtävien suunnittelu T1 tasolla suunnittelee työnsä toisten kanssa. H ja K tasolla suunnittelee ja organisoii omat työtehtävänsä osana työyhteisön toimintaa.

-viittaus yhteistyöhön.

Palvelukokonaisuuden hoitaminen; T 1 tasolla laittaa tuotteet tarjolle toisen apuna.

-viittaus yhteistyötaitoihin.

Työn arviointi ja kehittäminen; T1 tasolla ottaa vastaan palautetta omasta työstään. H tasolla myös antaa palautetta ja K tasolla arvioi omaa ja työryhmän suoritusta totuudenmukaisesti sekä ottaa vastaan ja antaa työhön liittyvää palautetta.

-viittaus yhteistyöhön ja totuudellisuuteen. s. 40

Kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen Yhteistyötaidot:

Työyhteisössä työskentely sekä palautteen vastaanottaminen ja antaminen; T1 tasolla työskentelee toisen apuna ja ottaa vastaan palautetta työstään. H tasolla työskentelee työyhteisön jäsenenä sujuvasti sekä pyytää tarvitessaan apua muilta ja auttaa muita. K tasolla toimii vastuullisena tiimin jäsenenä työyhteisössä sekä ottaa vastaan ja antaa palautetta työssään. s. 41

-viittaus yhteistyöhön

Ruokapalvelut asiakaskohteessa 10 ov

Ruokapalvelut asiakaskohteessa 10 ov/ ruoanvalmistustehtäviin erikoistunut toiminta

Näyttöympäristö: Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus toimia toimipaikan työryhmän jäsenenä ja tehdä ruokapalvelusta vastaavan kokin työtehtäviä.

-viittaus yhteistyöhön. s.43

Näytön arviointi

Työprosessin hallinta

K tasolla suunnittelee työnsä ja työtehtäviensä järjestyksen sekä organisoii omat työtehtävänsä osana työyhteisön toimintaa. Jakelupalvelun K tasolla neuvoo ja opastaa jakelupisteen henkilökuntaa tai tilausasiakkaita heidän valinnoissaan sekä H ja K tasolla huolehtii ruokien pakkaamisesta ja jatkojalostuksesta yhdessä työryhmän kanssa.

-viittaus yhteistyöhön. s. 43-44

Kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen

Työyhteisössä toimiminen K tasolla toimii yhteistyökykyisenä tiimin jäsenenä työyhteisössä ja ottaa työssään huomioon seuraavan työvaiheen ja työntekijän. Vuorovaikutus työyhteisön jäsenien kanssa T1 ja H tasolla keskustelee omaan työhönsä liittyvistä asioista ja oleellisimmista muutoksista työyhteisössä ja K tasolla tekee sen oma-aloitteisesti.

Tiedonvälittäminen työyhteisössä T1, H ja K tasolla välittää työyhteisössä tietoa asiallisella tavalla.

Palautteen vastaanottaminen ja antaminen sekä oman toiminnan muuttaminen: T1 tasolla ottaa vastaan ja antaa palautetta asiallisesti työryhmässä. H ja K tasolla myös asiakaspalvelutilanteissa.

-viittaus yhteistyöhön. s. 45

Liite2. Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet. Ammatilliset perustutkinnot. Sivut päivitetty 16.8.2007.

<http://www.oph.fi/pageLast.asp?path=1,17627,1561,44907>

